

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Första Kammaren. N:o 29.

Torsdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och lagutskottets memorial:

n:o 6, angående anvisande af ersättning till utskottets sekreterare;

lagutskottets memorial:

n:o 44, i anledning af ej mindre återremiss från Andra Kammaren af vissa delar af det i lagutskottets utlåtande n:o 26 framlagda förslag till dels lag angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof, dels ock lag angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot, samt väckt motion beträffande ändring i vissa paragrafer i förslaget till förstnämnda lag, än äfven kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande samma förslag;

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lag angående in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige;

n:o 11, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder till förekommande af förväxling mellan den nya blänkfyren vid Sandhammaren och andra i granskapet befintliga fyrrar; och

n:o 12, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om vissa ändringar i förordningen

angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885.

Vid föredragning af statsutskottets nedannämnda, under gårdagen bordlagda memorial:

n:o 73, med förslag till voteringsproposition, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om pension åt kartografen Carl Edvard Dahlman, och

n:o 74, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med afseende å Kongl. Maj:ts proposition om uppförande af nytt landsstatshus i Luleå,

godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 75 och 76.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm. Föredrogos å nyo statsutskottets den 27 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 64, i anledning af gjorda framställningar om bidrag till bestridande af kostnaderna för en allmän konst- och industriutställning i Stockholm år 1897.

Herr Billing: Reservanterna mot den statsutskottets hemställan, som nu föredragits, äro ett ringa fåtal i jemförelse med statsutskottets pluralitet. Jag antager såsom troligt, att ungefär samma proportion, som här är mellan reservanterna och statsutskottets pluralitet, också kommer att visa sig mellan motståndare till och anhängare af utskottets förslag vid frågans afgörande i Riksdagen. Jag tror dock icke, att detta förhållande beror derpå, att man icke skall vara villig att gifva något och kanske mycket erkännande åt den argumentering, med hvilken reservanterna hafva velat stödja sitt yrkande, utan det beror fast hellre och så godt som uteslutande derpå, att man anser eller påstår, att ett bifall till reservanternas yrkande skulle lägga hinder i vägen för åstadkommande af 1897 års tilltänkta konst- och industriutställning. Under den debatt, som här kommer att föras, tror jag, att herrarne skola få se, att om man tager bort, om jag så får säga, diskussionens omslagspapper, reservanternas argument är och blir detta enda: man skall antaga reservanternas förslag, ty endast på den vägen kan man försäkra sig om att en utställning kommer till stånd.

Då jag nu anser mig både berättigad och skyldig att närmare motivera den reservation, vid hvilken jag tecknat mitt

namn, vill jag inledningsvis och allra först göra en jämförelse mellan utskottets ståndpunkt och reservanternas. Der är mellan dessa två en likhet i två afseenden. Såväl utskottets pluralitet som reservanterna hafva ett lifligt intresse för att utställningen må komma till stånd och äro eniga om att för detta syftes uppnående statsbidrag bör lemnas.

Der är också mellan pluraliteten och minoriteten en likhet i önskan om, att utställningen må komma till stånd utan att klasslotteri härför anlitas. Å båda sidor har man stora betänkligheter mot ett sådant lotteri.

Olikheten mellan utskottet och reservanterna är den, att, trots sina betänkligheter mot klasslotterier, hänvisar utskottets pluralitet till begagnande af denna utväg för att åstadkomma en utställning, då deremot reservanterna anse, att denna utväg icke bör anlitas och icke får anlitas. Reservanterna hänvisa till andra utvägar för att nå det önskade målet. Om man i praxis skulle göra allvar af den af utskottet uttalade önskan, att icke klasslotteri skulle anlitas, skulle naturligtvis genom bifall till utskottets förslag vara lagdt ett mycket större hinder i vägen för en blifvande utställning, än som sker genom ett antagande af reservationen, ty reservationen söker att bereda andra utvägar för att komma till målet — således antingen står i utskottets motivering talet om det betänkliga i klasslotterier endast såsom ett uttryck för en platonisk önskan, eller också skulle utskottets motivering lägga hinder i vägen för utställningen. Att de af reservanterna föreslagna åtgärderna icke äro utan sitt värde för det åsyftade målets uppnående, och att icke heller desamma äro omöjliga att använda, derom hafva reservanterna haft en fast öfvertygelse. Den svåraste punkten i reservationen är naturligtvis det *andra* vilkoret, att garantifonden skulle uppbringas till 400,000 kr. i stället för till 200,000 kr., och reservanterna hafva haft sina betänkligheter mot att så som skett formulera det vilkoret. För egen del skulle jag icke hafva något emot, om en modifikation i det vilkoret kunde göras. Jag vill dock nu här upplysa herrarne om, för så vidt det icke klart framgår af motiveringen, att det aldrig varit reservanternas mening, att bidrag till denna garantifond skulle lemnas af utställarne, åtminstone icke till någon hufvudsaklig del af dem, utan att dessa bidrag i stället skulle komma från dem som hafva direkt ekonomisk fördel af utställningen, såsom t. ex. jernvägs- och ångbåtsbolag och icke minst värdshusvärdar. Det kunde kanske också tänkas på möjligheten af att, om staten höjde sitt bidrag, äfven något bidrag till denna fonds höjande kunde begäras af Stockholms stad, som ställt sitt bidrag i en viss proportion till statens bidrag.

Den andra af reservanterna påpekade utvägen är ett starkare anlitage af såväl manufaktur- och handelslånepfonden som handels- och sjöfartsfonden. Att man har rätt att använda dessa fonder,

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.
(Forts.)

Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.

(Forts.)

derom har Kongl. Maj:t gifvit oss ett intyg, då i den kongl. propositionen är omtaladt, att man ämnar från dessa fonder taga ett belopp af omkring 100,000 kr. Att ur dessa fonder kan tagas mera, synes mig bli uppenbart, när man besinnar, att dessa fonder vid 1893 års slut hade sammanlagda tillgångar af något öfver 6,000,000 kr. och då det visat sig, att såväl manufaktur-förlagslånefonden som handels- och sjöfartsfonden under de senaste åren haft betydligt större inkomster än utgifter, så att den förra fondens inkomster öfverstigit utgifterna med omkring 100,000 kr. om året och den andras med omkring 50,000 kr. om året. Så mycket nu i fråga om en jämförelse mellan utskottets framställning och reservationen.

Nu ber jag att vidare få fästa uppmärksamheten på betydelsen af det steg, som man här föreslagit att taga: nemligen anlitaandet af ett klasslotteri. Först och främst bör man icke förbise, att ett klasslotteris anlitaande är att taga ett mycket stort och betydelsefullt steg på lotterivägen, och att detta står temligen illa tillsammans med nu gällande förordning om lotteri. Nu gällande lotteriförordning medgifver lotterier af två slag, dels för välgörande ändamål, dels för utlottande af konst- och industrialster. Den föreslagna tombolan kan försvaras, därför att den är ingenting annat än ett slags konst- och industrilotteri, då icke är fråga om penningelotteri i annan mån, än att den utfallande penningesumman skall strax förvandlas i inköp af något utställningsföremål. Tombolan är således ett slags konst- och industrilotteri och står därför bättre tillsammans med nu gällande lotteriförordning. Men det är ett stort steg mellan välgörande eller konst- och industrilotteri och penningelotteri eller klasslotteri.

Visserligen har Riksdagen redan medgifvit för sin del ett undantag från då gällande lotteriförordning. Detta skedde vid bifallet till premieobligationslånen för operans uppförande, men mellan detta lotteri och klasslotteri är dock ett stort steg, då vid det förra endast är fråga om att spela om räntan på gjorda insatser. Här deremot är det fråga om att spela om hela insatsen. Det är således ett mycket stort steg, som nu skulle tagas på lotteribanau, och man bör väl också därför vara mycket besinningsfull vid detsamma.

Det andra, som är mycket betydelsefullt enligt min uppfattning, är det, att genom den här föreslagna åtgärden, regeringens och Riksdagens sanktion skulle gifvas åt penningelotterier. Man beklagar, att ganska många svenskar, i synnerhet i de södra provinserna spela på utländska lotterier. Man beklagar detta såsom någonting ondt. Men, mine herrar, det blir mångfaldigt värre ondt, om hvad man så ogillar får de högsta statsmyndigheternas sanktion, om dessa myndigheter gifva sitt gillande genom en sådan åtgärd, som här är föreslagen, och

icke blott det, utan om de locka och inbjuda till detsamma, hvilket här skulle ske. Man får icke invända: om man spelar på utländskt lotteri, kan man så gerna hafva svenska penningelotterier; derigenom åstadkommes, att penningarna stanna inom landet. Detta skäl må hafva sin ekonomiska betydelse, men naturligtvis har det icke någon moralisk betydelse. Äfven den här antydda ekonomiska fördelen uppskattar jag icke högt, derföre att inrättande af detta lotteri för utställningen skulle uppenbarligen endast blifva en episod i lotterispelets historia i Sverige. De som spela på utländska lotterier i Sverige skulle icke af detta för tillfället anordnade lotteri dragas ifrån de utländska, utan spelet på detta utställningslotteri skulle endast blifva ett plus till det öfriga lotterispelandet. Härtill kommer, att jag icke tror det kan nekas, att, om detta lotteri här skulle inrättas, man lockar klasser af medborgare in på lotterispelet, som förut icke spelat. Hittills har det i synnerhet varit de södra provinsernas befolkning som varit lotterispelare. Inrättades nu klasslotteri vid industriutställningen, komme säkerligen befolkningen inom andra trakter i landet att också dragas in i lotterispelet.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Härtill må nu också läggas, att om man nu medgifver detta lotteri, har man också öppnat porten för snart sagdt hvilket lotteri som helst, och här finnes icke någon i denna kammar, som ett enda ögonblick betviflar, att om man nu medgifver ett klasslotteris inrättande för expositionens skull, man icke kan hindra, att klasslotterier komma att anlitas i mångfaldiga syften. Här finnas många ändamål lika värda uppoffringar som en industriutställning, men som fordra så stora penningesummor för sitt realiserande, att man icke vet någon utväg. Här är en utväg nu framlagd. Tro icke herrarne, att den utvägen kommer att försökas och tillgripas?

Jag skall icke uppräknas, hvilka förslag som först lära framkomma. Det knackas redan på dörren af många med anhållan att få tillträde till rättigheten att använda klasslotteri för uppnående af sina syften. Men är då lotterispel verkligen någonting så betänkligt? Jag anser mig skyldig att äfven besvara den frågan efter min ståndpunkt. Här finnas etbici, som fördöma lotterier helt och hållet och under alla omständigheter. Till dem hör icke jag. Men äfven de, som anse, att man icke i ett slag kan fördöma allt lotteri, veta dock, att lotteri är en betänklig sak, som kan lätt leda till mycket stora både ekonomiska och moraliska skador. Att man så kan, utan att i princip fördöma allt slags lotteri, dock vara en bestämd motståndare mot vissa former deraf, det ligger i sakens natur, då det är en ofantlig skilnad mellan lotteri och lotteri. Lotteri är en form af spel. I hvarje spel ingår hasard, men hvar och en förstår den stora skilnaden mellan hvad man kallar sällskapsspel och spel i Monte Carlo. Det är en himmelsvid skilnad mellan dessa två.

*Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.*

(Forts.)

Hvad är då det betänkliga i lotterier från moralisk synpunkt sedt? Först det, att det är ett sätt att förvärfva egendom, förvärfva rikedom på en annan väg än den erkänt rigtiga vägen. Till ekonomiskt förvärf eller förmögenhet kan man, så vidt jag förstår, komma på endera af två fullkomligt berättigade vägar: den ena arf eller gåfva, den andra arbete.

Den andra betänkligheten är den, att vinsten på lotterier göres på bekostnad af andras förluster, och om jag nu icke vill fästa alltför stor uppmärksamhet vid denna synpunkt i allmänhet, vill jag fästa så mycket större vid denna betänklighet i en viss specifikation. Jag tänker på att man spelar på lotteri på sina allra närmastes bekostnad, att en hel hop människor på lotteri uppoffra det, som de icke ha rätt att och icke heller skulle uppoffra, om de toge tillräcklig hänsyn till sina allra närmaste. De spela bort hvad som är nödvändigt och behöfligt för deras allra närmastes behof.

Den tredje betänkligheten är det, att lotterispel mycket lätt leder till, hvad jag med ett ord vill uttrycka, ett rus, ett sinnesrus, förlorad jemnvigt i sinnena, förloradt sinneslugn: och om det drifves upp till spelpassion, förderfvar det helt en människa. Följden deraf är ungefär densamma som af annat rus, att det minskar lusten till arbete, minskar kraften att på berättigade vägar söka slå sig fram.

Under hvilka vilkor är lotteri tillåtet? Derpå svarar jag helt kort: jo jemnt så långt, hvarken längre eller kortare, än det är en lek. Så länge det är en lek, tror jag icke, att deremot kunna göras några allvarligare gensagor, men upphör det att vara en lek och i stället blir en väg att rikta sig, en väg till förderf, påstår jag, att det upphör att vara moraliskt berättigadt.

När är det då berättigadt för den enskilde att spela på lotteri? Samma regler kunna icke gälla för den ene som för den andre. Lotterispel är berättigadt endast för dem, som verkligen hafva råd att bestå sig denna lek. Den, som har råd till detta nöje, har också efter min uppfattning rätt att bestå sig det. Men i annat fall gör man orätt, om man detta gör. För lotterispelaren är det vidare berättigadt att spela endast under det vilkor, att han icke deraf föres till spellusta och passion, att hans sinne deraf icke berusas, hans arbetslust deraf icke förlamas eller försvagas.

Tillämpar jag nu detta på här föreliggande fråga, tror jag icke, att klasslotteriet kan försvaras från synpunkten att vara en lek, men å andra sidan vill jag icke motsätta mig inrättandet af en tombola, emedan jag anser denna för en lek. Klasslotteriet kan icke vara en lek, därför att det är fråga om stora vinster; man läser icke kunna handskas dermed såsom en leksak. Vidare tror jag icke, att det kan bestridas, att genom inrättandet af ett klasslotteri många lockas att här använda medel, som de hade

skyldighet att använda på helt annat håll. En mängd fattiga personer komma att på lottsedlar använda sådant, som vore erforderligt för deras närmastes allra oundgängligaste behof. Och hvad blir följden af allt detta för dem, som förlora — jag vill icke tala om följderna för dem som vinna? Det kommer att verka på dem till stor skada. Missnöje uppstår i sinnet, arbetslusten minskas och energien att kämpa sig fram på den väg, som är den säkra vägen till välstånd, förslappas. Jag vet mycket väl, såsom jag sade i början af mitt anförande, att jag med min åsigt i denna fråga befinner mig i Riksdagens minoritet, men jag har ansett det såsom min rätt och skyldighet att få till protokollet antecknad några lunda utförligt, hvilka de motiv äro, som jag anser böra betinga, att icke de svenska myndigheterna slå in på penningelotteriets väg.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Jag anser Riksdagen oundgängligen nödsakad att om denna sak yttra sig, ty Kongl. Maj:t har i sin proposition gifvit tillkänna, att man ämnar använda klasslotteri. Detta har naturligtvis icke skett för att lemna en notis, utan för att få Riksdagens tysta bifall. Dertill har herr Höglunds motion tillkommit, som alldeles nödvändigt tvingar till ett uttalande i frågan.

På de af mig nu anförda grunderna anhåller jag, herr talman, om proposition på bifall till den af mig och herr von Friesen afgifna reservationen.

Herr talmannen ankom nu och öfvertog ledningen af förhandlingarna.

Herr Fosser: Af det nu föredragna betänkandet framgår, såsom den siste ärade talaren antydt, att i utskottet icke funnits mer än en mening derom, att den föreslagna konst- och industriutställningen borde komma till stånd, och att statsmedel för detta ändamål böra anslås. Men vill man verkligen detta på fullt allvar, så är man äfven skyldig se till, att den blir ekonomiskt betryggad; och för ernående häraf finnes, så vidt jag kan se, icke mer än tvenne utvägar, den ena att bifalla herr Höglunds motion, den andra att antaga utskottets förslag. Någon tredje finnes icke, som på ett betryggande sätt leder till målet.

Herr Höglund har begärt 500,000 kronor utöfver de 300,000, som Kongl. Maj:t föreslagit. Detta anspråk är enligt min tanke alldeles för stort; statsverkets tillstånd medgifver icke uppoffrandet af så betydliga medel som 800,000 à 900,000 kronor för att få till stånd denna industriutställning, huru betydelsefull den än må vara. Inom utskottet har icke heller någon enda röst höjts för ett bifall till herr Höglunds motion, och under sådana förhållanden torde icke heller den ringaste utsigt finnas för att densamma skall vinna Riksdagens bifall.

Hvad nu beträffar reservanternas förslag, så lider det af

Anslag till en allmän konst- och industri-utställning i Stockholm.
(Forts.)

den betänkliga bristen, att, om det af Riksdagen bifalles, man riskerar att hela utställningen blir omöjliggjord. Ty om man uppställer såsom ett oeftergifligt vilkor för anslagets beviljande, att inga medel få anskaffas genom lotterier, och om tilläfvarens den utvägen, som reservanterna påpekat, icke skulle leda till att få ihop det för utställningen nödvändiga penningbeloppet, då kan jag för min del icke finna något annat vara att göra än att inställa hela företaget.

Utskottets förslag åter, som ju egentligen i hufvudsak är ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition och derifrån skiljer sig endast i vissa delar af motiveringen, betryggar på ett fullt tillfredställande sätt utställningens ekonomi. Utskottet har visserligen varit ense med reservanterna derom, att det vore i hög grad önskligt, om lotteri för det ifrågavarande ändamålet kunde undvikas, och om Kongl. Maj:t på annat sätt kunde bereda medel för utställningen, men skulle detta likväl icke lyckas, har utskottet ansett, att, hellre än att hela utställningen går om intet, man måste få anlita ett lotteri såsom en sista resurs eller såsom en nödfallsutväg för att få det stora fosterländska företaget till stånd.

Hvad nu beträffar sjelfva lotterifrågan och det långa anförande, den siste ärade talaren haft derom, vill jag icke mycket ingå derpå, så mycket mindre som, på det sätt jag läst Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, jag icke funnit, att Kongl. Maj:t begärt Riksdagens yttrande om den saken. Samme ärade talare förmenade, att om utskottets förslag antoges, skulle derigenom Riksdag och regering hafva sanktionerat lotteriet. Det tror jag för min del visserligen icke. Här är ju icke fråga om något införande af ett statslotteri eller af lotteri i allmänhet, utan endast att för ett visst gifvet fall använda detsamma, och vi känna ju alla, hurusom användningen af lotterier mycket ofta tillåtits för befrämjande af konst och industri; men jag kan icke finna annat än att det kraftigaste sätt, på hvilket man kan uppmuntra konst och industri, är just den ifrågavarande konst- och industriutställningen.

Under sådana förhållanden synes mig, som om det enda rigtiga är att antaga utskottets förslag, hvartill jag anhåller om bifall.

Friherre Klinkowström: Om jag vore säker, att den reservation, som är statsutskottets ifrågavarande betänkande bifogad, skulle hafva det inflytande på sjelfva frågans utgång, att ingen industriutställning kunde ega rum, skulle jag med glädje ansluta mig till densamma, men som jag är tveksam, huru vida ett bifall dertill skulle medföra denna för mig önskvärda utgång åt frågan, får jag helt enkelt, på det skäl som jag nu skall andraga, yrka afslag.

När denna fråga — om anslag till en industriutställning — vid en föregående riksdag var före, var min åsigt derom den-

samma som nu. Jag anser nemligen en stor och ytterst kostsam industriutställning icke löna mödan, ty den skulle blott för det stora antalet främlingar, som måhända besökte densamma, vid en jämförelse med större och äfven mindre europeiska länders utställningar visa sig som en parodi på en utställning. Hvad hafva vi egentligen att exponera? Enligt mitt förmenande vore det egentliga utställningsföremålet folkets fattigdom och nöd i hela vårt land. Den som något litet tagit kännedom om det skattdragande folkets bekymmer och svårigheter att anskaffa de skattebidrag, som redan af båda statsmagterna beslutits, finner nog omöjligheten af att öka dessa skatter med, efter hvad man nu enskilda personer emellan vid riksdagen hört talas om, en tilläggsbevillning, som förut utgått med 5 millioner kronor och säkert icke kan blifva mindre än 7 millioner kronor. Jag finner detta, såsom jag ofta vid denna Riksdag påpekat, orättvist, men det oaktadt finna vi, att statsutskottet med en jämförelsevis obetydlig opposition har framkommit med ett nytt anslagsföremål, en industriutställning, kräfvande 300,000 eller 400,000 kronor, hvarjemte Kongl. Maj:t vill från 2:ne till Kongl. Maj:ts disposition ställda fonder öka denna summa med åtskilliga betydande bidrag.

Jag nämnde nyss, att folkets nöd vore en expositionsartikel. Enligt mitt förmenande bör annars en industriutställning visa våra blomstrande näringars tillstånd, men dessa äro i allmänhet icke blomstrande, utan föra en tyuande tillvaro. Derom har delvis den s. k. mellanriksdagen dragit försorg, och hvad som återstår hafva våra frihandlare haft det nöjet att åstadkomma. Hvad skulle det egentligen vara för en stor fördel med denna utställning? Ja, nog vore för herrar stockholmare mycket roligt att rumla på densamma, men den speciella praktiska nyttan deraf, den skulle nog herrar värdshusvärdar, guldkrögare samt direktörer för varietéteatrar förstå att draga. Jag är visserligen en vän af den sista sortens nöjen, men jag får bekänna, att Stockholm redan har ett alltför tillräckligt antal af dylika, för att de skulle behöfva ökas med ännu fler.

Vi hafva sannerligen, mine herrar, så många ytterst viktiga ändamål att bekosta med de medel vi hafva att disponera, att jag tycker det vara syndigt, om jag så får säga, att kasta ut så betydande summor för ett ändamål, så föga önskvärdt och, såsom jag vågar påstå, med så små utsigter att lyckas. Jag vot visserligen, att kammaren är tunnt besatt i dag, och jag är öfvertygad, att kammaren med stor majoritet kommer att bifalla detta, jag vågar säga, lättsinniga utskottsutlåtande — man må förlåta mig, men jag finner i hela min parlamentariska dictionär visserligen svårare men inga lindrigare tillmälen för att karakterisera detta förslag — men oaktadt jag är öfvertygad om kammarens blifvande beslut, yrkar jag afslag å utskottets hemställan och kommer att derå begära votering.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.

(Forts.)

Herr Tamm, Hugo: Jag kan icke för min del instämman uti den siste ärade talarens uppfattning om vare sig näringsarnes ställning eller expositionens brist på all nytta. Tvärtom kan det väl icke nekas, något som litet hvar nog känner till, att det för närvarande pågår det allra lifligaste arbete och i ofantligt många af industriens grenar också ett lyckligt arbete. Och erkänns måste väl också, att en exposition, sådan som denna, kommer att i sin mån bidraga till ett upphjelpande af industrien. Jag kan således för min del säga, att jag står här såsom en varm vän af expositionen, och jag tror, att den både kan värdigt representera, och att den kan komma att verka godt för industrien. Men denna exposition står för mig såsom ett nationelt företag, i hvilket alla de, som arbeta på den svenska industriens utveckling, skola göra sin insats och uti ädel täflan här möta hvarandra. Men just därför att jag uti utställningen ser något, som kan blifva verkligt nationellt, så är det mig motbjudande att detta nationella företag skall hvila på en, efter mitt förmenande, så pass slipprig grund, som den kommer att göra, om den skall byggas på ett lotteri. Det är också mot den grunden, som jag har reserverat mig.

I afseende på möjligheten att ändock få utställningen till stånd, delar jag den förste talarens åsigt. Reservanterna hafva ju föreslagit, att 100,000 kronor skola ytterligare beviljas på extra stat, d. v. s. deficit skulle då bringas ned till 375,000 kronor. Fördelas detta, som också reservanterna framhållit, på några år, skulle högst betydande bidrag därför kunna lemnas från de omnämnda fonderna. Reservanternas förslag synes mig därför vara alldeles fullkomligt berättigadt. Slutligen vill jag med afseende på garantifonden endast nämna, att det för malmöutställningen nästa år, enligt hvad en talare i Andra Kammaren nyss har upplyst, endast i Malmö stad åstadkommits 155,000 kronor. Skulle det väl då vara för mycket begärdt, om man tänkte sig möjligheten af att bland för utställningen intresserade inom Stockholms samhälle och på andra orter kunna uppbringa intill 400,000 kronor.

Jag ser således icke alls någon omöjlighet för genomförande af det kongl. förslaget utan att behöfva anlita lotteri. Med afseende på detta lotteri vill jag endast påpeka den egendomliga progression, som härvidlag förekommit, huru denna fråga har utvecklats sig allt sedan år 1890, då endast lotterier för välgörande ändamål och till uppmuntran åt svenska konstnärer voro tillåtna. Men sedan det året har man omedelbart öfvergått till den massa lotterier, som nu öfverallt förekomma af konstnärliga och industriella arbeten. Det dröjde ej heller länge, innan vi fingo premielotterier. Nu äro vi framme ända vid klasslotteriet och, om jag så får säga, snart äfven i form af tombola vid rouletten.

Nu vill jag med afseende på den förste talarens yttrande säga, att min reservation skiljer sig från hans derutinnan, att jag

uti min reservation infört äfven ett sådant vilkor, att tombola icke här skall få anlitas. Häremot har den förste talaren yttrat, att en sådan tombola är en form af industrilotteri. Ja väl, den är en form af industrilotteri på grund af det beslut, som fattades i Första Kammaren den 15 Mars 1890 med 14 rösters majoritet. Och jag kan icke undgå att för min del bibehålla den känsla, jag då hade, nemligen att det just var den förste talarens insats i den diskussionen, som gjorde att *det* blef lag, hvarpå han nu stöder tombolans lagenlighet. Det var visserligen icke något yrkande framställt, men det låg i hela anförandet ett moraliskt försvar för dessa lotterier, särskildt uti det yttrandet, att dessa lotterier »innebära icke ett ondt men en frestelse», fastän det då tillades att »jag har någon erfarenhet» — med afseende på den oro, som af lotterier åstadkommes — »från min embetsverksamhet. Der funnos inom en församling många, som spelade på penningelotteriet i Köpenhamn, och jag kan försäkra eder, mine herrar, att de dagar, då dragning skulle ega rum i Köpenhamn, var hela samhället lik-som i en slags dallring.»

Det är denna frestelse, utgången från den dagen, som utgör skälet till att vi nu i dag diskutera dessa frågor. Denna tombola skall dessutom, som det nu står, blifva en tombola om penningevinster. Detta dock icke att förstå i den meningen, att det skall lottas ut fyra eller fem kronor, utan det skall gifvas anvisningar, med hvilka man kan köpa saker inom utställningen. För min del är jag dock öfvertygad om att dessa anvisningar sedermera i allmänhet komma att säljas, de för 5 kronor för 4 kronor o. s. v.; och det blir således faktiskt ett spel om penningar.

Det finnes dessutom en annan anledning till anmärkning emot denna tombola, hvilken jag antydtt i min reservation, nemligen den från senaste utställningen i Göteborg hemtade erfarenheten. Den person, som väckte förslag om tombolans inrättande derstädes, skrifver på följande sätt: »att tombolan i Göteborg framkallade — i olikhet med hvad jag sett å andra utställningar i skilda land — en fullkomlig spelepidemi, i anledning hvaraf vi i styrelsen ej hade annat att göra än att sätta stopp genom att borttaga »lyckohjulet». — Något *förbud* utfärdades aldrig; men styrelsen ansåg sig icke böra låta det fortgå med tombolan, då denna, i stället för att, såsom ännadt var, underlätta försäljningen af svenska industrialster inom utställningen, framkallade ett ondt, som ingalunda stod i harmoni vare sig med utställningen eller med hvad dit hörde. Scenerna vid de ofta ett par gånger om dagen eller ännu mera, tömda lyckohjulen voro vidriga. Spelet var allt; derpå offrades summor ofta större än tillgångarne medgäfvos. När så styrelsen såg sin välmenta plan att gagna i stället verka motsatsen — ty det onda, som urartade allt mer i form af tilltagande spelraseri, kunde naturligtvis ej försvaras med åt-

Anslag till en allmän konst- och industri-utställning i Stockholm.

(Forts.)

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm. gången af industrialster, vunnen på detta sätt — indrogs tombolan helt och hållet.»

Det är sålunda äfven i den allmänna ordningens namn inom utställningen, som jag har ansett, att såsom vilkor för det begärda anslaget bör fordras tombolans borttagande.

(Forts.)

En talare har yttrat både om lotteriet och om detta, att detta är ju endast ett enda fall och att Riksdagen icke har något moraliskt ansvar, om den fattar detta beslut. Men jag hemställer, om det icke är mer öppet och ärligt att erkänna, att vi i och med detsamma hafva gifvit vårt medgifvande till detta. Det är ju blott fråga om »en enda gång» — »ett enda fall» — nej mina herrar — hvarje dålig och ond vana uppkommer genom att gifva efter för frestelse och synd den ena gången efter den andra i enkla fall — och vid det första är motståndskraften störst — se'n förslappas den undan för undan.

Det är egentligen på dessa grunder, som jag ej har kunnat vara med hvarken om lotteri eller om tombola. Och då jag är öfvertygad om att, det oaktadt, dessa penningar på af mig angifvet sätt skola kunna erhållas, och en utställning således kunna ega rum, anhåller jag, herr talman, om bifall till den af mig afgifna reservationen.

Herr Fränckel: Såsom den förste talare, hvilken yttrade sig i denna fråga, nämnde, voro inom utskottet meningarna icke delade derom, att en utställning sådan som den föreslagna, vore af högsta vikt och betydelse, utan, såsom han äfven nämnde, voro meningarna egentligen delade derom, på hvad sätt de medel borde anskaffas, genom hvilka utställningen borde komma till stånd. Sedan han yttrade sig, har emellertid en ärad talare i kammaren satt i fråga, buruvida utställningen såsom sådan ens kunde vara berättigad, och det är med anledning deraf, som jag skall taga mig friheten yttra några ord.

I detta fall tror jag, att mot hans påstående, att en utställning för närvarande icke vore berättigad, man har att uppställa hvad som förekommer i den kongl. propositionen, nemligen det stora intresse, som från hela landet och de kretsar, som mest beröras af utställningen, visat sig för önskvärdheten att få en sådan utställning till stånd. De senaste siffror som dervidlag förekomma äro, att 31 industriföreningar och 2,700 industriidkare hafva i varma ordalag hos Kongl. Maj:t anhållit, att denna för landet viktiga fråga nu icke vidare måtte uppskjutas. Och jag hemställer till herrarne, om icke med fäst afseende på det lyckliga förhållande som nu inträdt, nemligen att det genom våra tullsätser blifvit möjligt att bereda arbete åt vårt industrifolk här i landet, deraf följer, att man bör se till, att de industrier, som sysselsätta detta folk, måtte så mycket som möjligt förkofras och sättas i tillfälle att i första rummet inom landet afsätta sina pro-

duker. Det har i propositionen framhållits, att denna utställning icke kan jämföras med de utställningar, i hvilka landet förut deltagit på utländsk botten, ty det är alldeles naturligt, att detta deltagande inskränkt sig till några få större industrier, men just den stora och viktiga handtverksindustrien kan der icke uppträda på sätt den borde och icke få sina alster kända på sätt som sig bör.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forta.)

Nu har samme talare, som jag nyss åsyftade, velat göra troligt, att våra industrier skulle vara så dåliga, att de för närvarande icke hade något att uppvisa. Det är högst märkvärdigt att från det hållet, från en person, som vid många tillfällen visat intresse för svensk näring och svensk industri, få höra ett sådant klander. Jag kan icke tänka mig annat, än att det måste vara beroende på att han i sin ifver för införande af tullskyddssystemet har förbisett de följder detta skulle medföra, har förbisett de goda verkningar som detta kunde hafva; och jag hemställer således, att kammaren i detta fall måtte lemna hans anmärkningar, som enligt mitt förmenande äro högst oberättigade, utan afseende. Jag tror, att i den kongl. propositionen är redan så tydligt framhållet och så väl bevisadt, att en konst och industriutställning i Stockholm nu efter öfver $\frac{1}{4}$ sekel väl är fullt berättigad och att den bör komma till stånd i Stockholm, att derpå icke är nödigt att spilla vidare ord. Detta var också, såsom nämnts, den allmänna meningen inom statsutskottet, der, såsom herrarne torde finna, ingen ledamot från Andra Kamnaren motsatt sig ett bifall till den kongl. propositionen.

Jag kommer nu till reservanternas, om jag så får säga, förändring i det sätt, hvarpå de erforderliga medlen skulle beredas. I den komité, som af Kongl. Maj:t tillsatts, sammansatt af industriidkare från landets alla delar, ansåg man, att vid uppgörande af det förslag, som här är i fråga, man först och främst borde tillse, att det utgiftsförslag, som förelåg, icke sattes för lågt, och att vidare de påräknade inkomsterna för utställningen icke sattes för högt; hvarjemte man naturligtvis hoppades, att det ekonomiska resultatet ungefär skulle blifva det, som här är ifrågasatt. Derutöfver tänkte man sig, såsom herrarne torde finna af handlingarne, att man dock borde anskaffa en s. k. garantifond af 200,000 kronor, för att möta den möjliga brist, som kunde uppstå utöfver den sålunda uppgjorda kalkylen. Nu hafva reservanterna i sin ifver att åstadkomma en utställning utan något lotteri framhållit såsom ett annat vilkor, utom att anslaget skulle ökas, äfven att garantifonden borde ökas från 200,000 kronor till 400,000 kronor. Jag kan för min del icke bedöma, i hvad mån den ena eller andra summan må kunna åstadkommas; men så mycket bör väl vara klart, att då man talar om en garantifond i denna mening, har det alldeles intet att göra med det kostnadsförslag, som från komitén föreligger i och för expositionens åstadkom-

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.
(Fort.)

mande. Garantifonden, såsom också ligger i namnet, afser att möta brister, som uppkomma i det verkliga kostnadsförslaget; och, om det således är reservanternas mening att man från början skulle uppgöra kalkylen så, att der visar sig en brist på 200,000 kronor, så är det icke en gång skäl att kalla detta för garantifond, utan då är det bäst att begära denna summa i form af bidrag från andra håll. Jag tror, att i uppställandet af detta vilkor ligger redan en svår hake för möjligheten att åstadkomma utställningen.

Här har från andra ledamöter i statsutskottet framhållits att, i fall vilkor uppställas af Riksdagen af beskaffenhet att icke betrygga utställningen. detta möjligen kan komma att betraktas såsom ett förtäckt afslag. Man har vidare för att tillgodogöra de medel, som skulle fattas, ansett, att man borde öka den af Kongl. Maj:t begärda summan 300,000 kronor till 400,000 kronor. I detta fall tror jag, att då Kongl. Maj:t har satt i fråga att utöfver de 300,000 kronor, som föreslagits, taga 100,000 kronor från fonderna, har man redan derutaf klart för sig, på hvad sätt den summa skall åstadkommas, som är i kostnadsförslaget tänkt. Och då är det väl högst osannolikt att, med så oklara bevis som reservanterna anfört för möjligheten att åstadkomma utställningen genom att öka summan med 100,000 kronor, densamma skulle lättare komma till stånd genom antagande af reservanternas förslag. På detta väntar jag mig möjligen det svaret, att bland andra medel för att inom dessa gränser åstadkomma utställningen är, att man inskränker utställningens dimensioner, eller med andra ord, att man nedsätter kostnaderna. Äfven i detta fall bör väl naturligtvis, såsom äfven utskottet i motiveringen framhållit, allt göras för att kostnaderna må blifva så små som möjligt. Men jag beder att fästa få reservanternas och kammarens öfriga ledamöters uppmärksamhet på den saken, att för att utställningen icke skall blifva sådan som friherre Klinckowström nämnde, att den skulle göra totalt fiasko, måste den hafva vissa dimensioner, vara af en viss utsträckning för att locka tillslutning icke blott från Norge och Danmark, utan äfven locka andra länders resande, som kunde önska att se denna utställning. Med alltför små dimensioner, alltför lokal beskaffenhet kan man icke påräkna den tillströmning, som annars vore att hoppas.

Hvad anslagets tillräcklighet beträffar, har man stora förhoppningar. att detta skall kunna vidhållas, men endast genom den ökade inkomst, som, att döma af erfarenheten från andra så beskaffade utställningar, genom en ökad freqvens kan åstadkommas. Delvis torde äfven en del af det ansagna beloppet komma staten till godo af trafiken på jernvägarne. Jag har för belysande af möjligheten för en större trafik endast på stambanan fått från öfverdirektören för statens jernvägar en uppgift, som visar på hvad sätt persontrafiken ensam stigit vid de tillfällen, då allmänna

landtbruksmöten i Göteborg höllos i augusti 1891 och i Malmö i juli 1886. Denna uppgift visar, att endast persontrafiken å statens jernvägar under dessa månader stigit, vid en jämförelse mellan 1890 och 1891, med 112,000 personer, under det trafiken för juli månad 1886 visade en ökning af 85,000 personer i förhållande till trafiken under samma månad 1885. Detta visar, att icke endast statens jernvägar böra kunna hoppas på en ökad frekvens under denna utställning, utan äfven enskilda jernvägar och ångbåtskommunikationer böra hafva hopp om detsamma. Härtill kan jag lägga de kraf på ökad arbete, som i alla fall under närvarande tid gör sig allt mer och mer gällande och nödvändiggör extra tillskott. För de många industrier, som arbeta inom landet, tror jag således det skulle verka högst nedslående, om utställningen omöjliggjordes.

Af hvad jag nu tagit mig friheten yttra torde framgå, att jag anser, att man genom ett bifall till utskottets förslag med den motivering, som betänkanudet innehåller, har lemnat möjligheten öppen att tillse, såväl huruvida utgifterna böra kunna nedsättas, som ock huruvida större penningbelopp från andra håll kunna tagas, äfvensom lemnat möjlighet att förekomma att medel anskaffas på det sätt, som är för vissa af kammarens ledamöter mindre behagligt. Jag tror således, att den som önskar utställningens framgång bör hålla sig till hvad som begärts i den kongl. propositionen, nemligen ett bidrag af 300,000 kronor; och har man då biträdt den motivering utskottet framlagt, tror jag man gjort allt hvad som bör göras. Jag beder dessutom få tillägga, att på beviljande af ett så beskaffadt anslag som detta beror, huruvida utställningen kommer till stånd eller icke. Så vidt jag kunnat finna inom den komité, som närmast handlade denna fråga, ansågs det ytterst viktigt, att ett sådant bifall kom från Riksdagen såsom ett bevis på att der förefans det verkliga intresset för hela landet, att denna utställning borde komma till stånd. Om detta anslag sålunda icke beviljas, kommer enligt mitt förmenande ingen utställning att ega rum.

Jag beder att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wijk: Då den ärade representanten på elfsborgsbänken hade den uppfattningen af industriutställningen, att den endast skulle leda till att ytterligare befordra värdshuslif etc., kan man icke förvåna sig öfver att han icke ville betunga statskassan med en utgift på 300,000 kronor. Jag har dock en annan uppfattning af industriutställningens nytta och stöder mig dervid på de uttalanden, som gjorts af representanter för industrier inom hela vårt land. Man kan ej heller, då vi icke haft någon utställning sedan 1866, säga att de återkomma för ofta. Jag är således för min del med om att biträda utskottets förslag, men har deremot en något afvikande åsigt beträffande motiveringen.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.

(Forts.)

Utskottet har här uttalat, att ett lotteri skulle medföra skadliga följder. För min del instämmer jag häruti, men min tro är, att om lotterierna äro skadliga, så är tombolan det än mera. Det är naturligt, att om man lägger upp lotter på några millioner, så köpas de i hela landet; antagligen kommer en stor del också att stanna i de djupa lagren. Dragningen sker, och i de flesta fall äro de af med sina penningar. Härmed är också spelfrestelsen avslutad. Men huru är det vid tombolan? Man såg vid expositionen i Göteborg till hvilken ytterlighet det gick; man måste stanna den, till den grad gjorde spelpassionen sig gällande. Och denna tombola komme antagligen att hållas öppen från den första dagen utställningen påginge till den sista. Jag anser således, att, då ett uttalande göres om önskvärdheten af att lotteri ej kommer till stånd, äfven några ord böra inflyta i afseende å inrättande af tombola; och får jag för den skull föreslå en ändring i motiveringen på följande sätt: Då ett lotteri, särskildt i den form, som nu af departementschefen förordats, torde kunna medföra skadliga verkningar, hyser utskottet, lika med motionären, betänkligheter mot anlitaandet af denna utväg för åstadkommandet af tillgångar till kostnadernas betäckande, *och kan samma anmärkning göras mot det ifrågasatta inrättandet af en tombola.* Utskottet, som sålunda anser önskvärdt att ordnandet af ett lotteri *och tombola* etc., lika med i utskottets betänkande.

Herr talman, jag anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Tornerhjelm: Det är särskildt med anledning af de yttranden, som fälts om tombolan, som jag begärt ordet. Jag tror, att det är väl strängt att jemföra tombolan vid en industriutställning med Monte Carlo och rouletten. Snarare synes den mig kunna jemföras med ett vanligt industrilotteri, men den är mindre farlig än ett sådant. Ty om det är fråga om att spela om penningar, hvilket väl skulle vara det retande i rouletten, så är visserligen det minst möjliga sättet att skaffa sig penningar på spel att spela på ett industrilotteri. Men äfven der kan det hända, att spelet i verkligheten blir om penningar, ty de föremål som utlottas äro åsatta ett visst värde, till hvilket de af fabrikanten återköpas, och jag kan lätt förvandla mitt spel till ett spel om penningar på så sätt, att om jag icke får den möbel eller hvad det vara må som jag vill hafva, så tager jag penningar i stället. Men vid tombolan finnes icke någon möjlighet att få penningar, utan der blir vinsten icke annat än ett verkligt föremål. Man får nemligen en anvisning på föremål inom ett visst värdebelopp, och naturligtvis väljer jag då något, som jag vill hafva och som passar mig; och derigenom blir tombolan mycket mindre ett spel om penningar än industrilotteriet. Jag kan således icke förstå, att man hyser en sådan fruktan för

tombolan. Visserligen har jag från tillförlitligt håll hört, att missbruk förekommo i Göteborg, men detta måste hafva berott på särskilda förhållanden. Jag har sjelf varit ögonvittne vid och deltagit i tombolan vid en exposition i Köpenhamn, och der gick mycket lugnt och fredligt till och förekom aldrig något störande. Man köpte en lott en passant, och der var ingen som talade om spelraseri. Jag tror således icke, att det är någon fara vid tombolan.

Anslag till en allmän konst- och industri-utställning i Stockholm.

(Forts.)

Medan jag har ordet skall jag bedja att få yttra mig något äfven om reservanternas förslag. Jag tror, att det är betänkligt att antaga deras förslag, om man vill utställningen i dess helhet. Det sätt, hvarpå de vilja skaffa penningar, anser jag betänkligt, därför att det, enligt mitt förmenande, icke torde låta sig göra att skaffa penningar på det sättet, att Kongl. Maj:t skulle taga ur fonderna, och att man skulle öka garantifonden till 400,000 kronor. I likhet med herr Fränckel anser jag, att om man vill fylla en beräknad brist af 200,000 kronor, såsom i reservanternas kalkyl, genom »garantiteckning», så är detta namn origtigt. Det bör i stället kallas subskription, ty penningar skola här utbetalas för att fylla en på förhånd känd och beräknad brist; men vid garantiteckning åsyftar man att skaffa medel för att fylla en brist, som möjligen kan uppkomma genom att förhållanden, till exempel kolera eller annat, inträffa, som göra, att hela grunden för beräkningen faller, att beräkningen sålunda aldeles slår fel och att det på sådant sätt uppstår en brist. Det är för sådant ändamål man har garantiteckningen, och för sådant ändamål vill jag vara med om att skaffa ändå större belopp än redan tecknade 200,000 kronor, och att det tages från de håll reservanterna vilja.

Men det är äfven en annan sak, som jag anser betänklig, nemligen att, på sätt reservanterna föreslagit, fästa sådana oefftergiftiga vilkor för anslaget beviljande. Detta kan lätt betraktas såsom ett förtäckt afslag på hela framställningen, Jag tycker, att det är bättre att gifva Kongl. Maj:t fria händer att skaffa medel på bästa sätt. De vägar härför, som af reservanterna äro föreslagna, tror jag komma att försökas af Kongl. Maj:t; och då utskottet sagt, att det anser, att lotterier böra såvidt möjligt undvikas, har man ju uttalat den önskan, att dessa vägar, eller samma vägar reservanterna anvisat, skola såvidt möjligt användas. Men man bör icke binda händerna på Kongl. Maj:t, så att man riskerar att hindra hela företaget genom att såsom ett slags vilkor uppställa förbud för lotteri.

Då jag icke hyser en sådan förskräckelse för lotteri, som några af herrarne göra, ehuru jag anser att de icke böra användas annat än såsom en nödfallsåtgärd, och då reservanternas förslag kan innebära ett förtäckt afslag, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Man önskar från åtskilliga håll åstadkomma en industriutställning här i hufvudstaden, men man saknar därför nödiga medel. Det gäller att anskaffa dessa medel. Man vänder sig till Kongl Maj:t, man vänder sig till Stockholms stad, man vänder sig till åtskilliga för företaget särskildt intresserade. Det man kan påräkna från dessa håll räcker dock icke till. Hvad gör man då? Man vet, att en stor mängd, vanligtvis fattiga, mer eller mindre obemedlade medborgare i samhället hysa en liflig önskan att få litet mera utaf den vara, på hvilken så mycket af lifvets ära och lycka anses bero. Man vet, att de äro mycket lätt frestade, i fall man anordnar hvad som kallas med det vanliga oskyldiga namnet «lotteri», och man tänker så här: kunna vi blott få denna frestelse till stånd, skola vi få de nödiga medlen.

För min del kan jag icke se, att detta sätt att tillvägagå är förenligt med vare sig industriutställningens, svenska statens, Stockholms stads eller någon människovänlig medborgares värdighet. Det är betänkligt, sade den siste talaren, att välja den väg reservanterna anvisa. Nå men, mine herrar, är det icke ända mera betänkligt att välja den andra vägen? Vi måste dock alla medgifva, att, om vi taga bort de vanliga fraserna, så innebär det förordade tillvägagåendet ingenting annat än: låt oss fresta dem, som äro lätta att få att falla. Detta är hela innebörden, och i hvilka draperier man än kläder det — «detta är detta». Derför att vi veta, att så många bland allmänheten äro lätta att locka, lätta att bringa på fall, derför skola vi arrangera detta lotteriföretag, som kan locka bra med penningar ur de fattiges och obemedlades fickor, och så göra möjligt att få den industriutställning till stånd, som icke gifver *dem* någon vinst, utan lägger vinsten på andra håll. En talare nämnde hvar han ansåg att vinsten skulle egentligen komma att ligga. Han har blifvit bemött af åtskilliga andra talare. Jag räds icke att erkänna, att jag tänker lika med honom. Den hufvudsakliga vinsten kommer att ligga på de s. k. guldkrogarna, de etablissement, som bjuda människorna på njutningar och lockelser, vi veta hvilka de äro. Der kommer vinsten att ligga. Jag har talat vid åtskilliga industriidkare, som sagt, att då man arrangerar en utställning, anse de sin heder bjuda dem att vara med, men någon vinst vänta de sig ej deraf, utan tvärtom förlust. Jag kan för min del icke veta hvad som härutaf är riktigt, men det är hvad industriidkarne sagt mig, och de hafva nog icke sagt det utan anledning.

Det är åtskilligt taladt till försvar för den s. k. tombolan. Jag tror att i det afseendet afgörande bevis ur erfarenheten föreligga från den för några få år sedan vid expositionen i Göteborg inrättade tombolan; och denna erfarenhet talar tydligt nog. Huru man än anordnar en sådan sak, der det gäller att för en mindre insats vinna en större, torde yttringarna blifva hvarandra temligen lika.

För min del ansluter jag mig till herr Tamms reservation.

Herr Rodhe: Jag skall endast anhålla att få tillägga några få ord till hvad den förste talaren yttrade i denna fråga. Jag är benägen att instämma i de allra flesta af de betänkligheter, hvilka han uttalade mot det tilltänkta klasslotteriet. Då han emellertid gjorde den distinktionen, att lotterier skulle vara berättigade, när de äro en lek, och oberättigade i andra fall, vågar jag icke helt följa honom, i synnerhet som han gjorde det tillägg, att de skulle vara en lek, om jag fattade honom rätt, när man spelade om snärre summor eller då man hade råd att offra dessa summor på lotteri. Jag är för min del öfvertygad, att äfven under lek, äfven när det gäller små summor, kunna de dåliga lidelserna sättas i rörelse och komma i de flesta fall att sättas i rörelse genom lotterier. Jag skulle hellre vilja bestämma saken så, att när man spelar på lotteri i afsigt att bereda sig en vinning, hvilken är en oberättigad vinning, eftersom den tillkommer på ett etiskt oberättigadt sätt, då är det origtigt att deltaga uti det. Endast i sådant fall anser jag deltagande i lotterispel af ifrågasvarande art kunna tolereras, när afsigten icke är att bereda sig vinning, utan blott att främja ett välgörande ändamål eller att främja afsättning af någon konst- eller industriprodukt, som icke på annat sätt skulle kunna fördelaktigt afsättas. Tillämpar jag nu detta på ifrågasvarande klasslotteri, hvem vill då bestrida, att icke det afser, såsom äfven den siste talaren påpekade, att okra på människors dåliga lidelser, deras vinningslystnad. Men erkänner man detta, huru kan man då vilja vara med om att statsmagterna skulle saktionera ett sådant tillvägagående? Vore det icke att i viss mån göra en tillämpning af den satsen, som dock alla äro färdiga att uttala sin förkastelsedom öfver, nemligen att »ändamålet helgar medlen».

Då jag är öfvertygad om, att den vinning, som skulle kunna beredas industrierna eller vårt land genom en anordning sådan som den tilltänkta, endast är en skenvinning, öfver hvilken ingen verklig eller varaktig välsignelse kommer att hvila, och då jag icke vågar anse, att de faror, som skulle vara förenade med klasslotteriet, icke skulle förekomma äfven vid tombolan, finner jag mig mest benägen att rösta för bifall till herr Tamms reservation och beder, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr statsrådet Groll: Det har varit förenadt med ganska stora svårigheter att kunna uppgöra en plan för den tilltänkta industriutställningen, der kostnaderna icke stälde sig så stora, att det nästan blefve omöjligt att tänka sig att genomföra företaget. Slutligen har emellertid utställningskomitén efter åtskilliga ansträngningar och afprutningar kommit till ett resultat, enligt hvilket kostnaderna för utställningen skulle nedbragts till ungefär 2,650,000 kronor. Inkomsterna äro beräknade till omkring 1,480,000 kronor. Hvad som återstår att fylla uppgår, noga taget, till 1,176,281

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Anslag till en allmän konst- och industri-utställning i Stockholm. kronor. Till täckande af detta belopp hafva komiterade beräknat ett anslag från Stockholms stad på 300,000 kronor, hvilket Stockholms stad också har beviljat, och vidare att genom statsanslag skulle erhållas 400,000 kronor

(Forts.)

I fråga härom framgår af statsrådsprotokollet, som åtföljer den kongl. propositionen, att det belopp, som, utöfver hvad af Riksdagen äskas, bör af statsmedel tillskjutas, torde kunna anvisas å de till Kongl. Maj:ts disposition stående fonderna, manufaktur-förelagslånefonden samt handels- och sjöfartsfonden. Men utöfver de 700,000 kronor, utställningskomitén paräknat från staten och Stockholms stad, återstår att fylla en brist å minst 476,281 kronor, som komitén ansett böra anskaffas genom ett lotteri. Till ytterligare trygghet har komitén slutligen föreslagit, att en garantifond af minst 200,000 kronor borde bildas, något som jemväl i statsrådsprotokollet förordas.

Till täckande af den brist, som enligt komiténs förslag skulle fyllas genom inkomsten af ett lotteri, hade Kongl. Maj:t att välja emellan att ytterligare anlita nämnda fonder eller ock söka på annat sätt anskaffa medlen. Jag tror, att om man läser mitt anförande till statsrådsprotokollet, skall man finna, att jag icke har känt mig synnerligen tilltalad af tanken på ett lotteri, men det har varit den enda möjlighet, som kunnat utfinnas, för att åstadkomma företaget, då ju förenämnda fonder ej torde böra allt för mycket betungas.

Hvad beskaffenheten af lotteriet beträffar, så anförde jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet, att jag för min del i detta fall anser ett klasslotteri vara att föredraga framför ett premieobligationslotteri. Jag tror nemligen, att det finnes skäl, som äro ganska talande derför. Förhållandet är nemligen, att ett klasslotteri skulle inrättas på en kortare tid. Man hade tänkt sig möjligheten af att anordna det i ett par serier med 3 å 4 ningar i hvarje, således måhända ej flera än högst 8 dragning

Allt detta skulle sålunda gå till ända ungefär på samma tid som utställningen varade. Nu är det visserligen sant, att vid ett klasslotteri förlorar en stor del af dem, som göra insatser, hela sin insats, under det att vid ett premieobligationslotteri den spelande förr eller senare återfår sitt kapital, hvaremot han går miste om räntan. Det senast här i landet inrättade obligationslotteriet, å 10 millioner kronor, är, så vidt jag minnes rätt, stäldt på en utlottnings tid af 75 år.

Jag hemställer då, om icke man bör antaga, att spellystnaden väckes och underhålles mera under dessa 75 år, med de hvarje år återkommande tvenne dragningarna — i synnerhet då man vet, huru till hvarje sådan dragning hos våra obligationshandlande och på andra ställen säljas promesser — än vid ett klasslotteri, der hela saken är undangjord på några månader. Jag

tror icke att man behöfver riskera, att någon, som gifver sig in på att spela på detta klasslotteri, derigenom blir någon spelare.

Men derigenom att en person år för år, 2 gånger om året, under hela sitt lif har tillfälle att vara med om ett premieobligationslotteri, kan han slutligen blifva lockad till och finna sin lust för spel, så att han till sist blir förderfvad. Det är detta, som gjort, att jag, för min del, då fråga är om anordnandet af ett lotteri för en gång, anser ett klasslotteri hafva företräde framför ett obligationslotteri. Dock beror det naturligtvis också på, huru klasslotteriet anordnas.

Här har talats om, att genom ett sådant företrädesvis de medlemmar inom samhället skulle lockas att spela, som hafva den minsta förmågan att bära dessa utgifter; ja, om man ordnar det så, att insatserna blifva mycket små, så blifver det naturligtvis i allmänhet de mindre bemedlade, som gifva sig in på att köpa lotter. Men om lotterna ställas på något högre belopp, är redan en stor del af dessa mindre bemedlade alldeles ur spelet. Om lotteriet ställes så, att lotten skulle gälla 10 kronor eller möjligen 20 kronor, med $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ lotter, så tror jag, att en stor del af all den fara, man föreställer sig, skulle vara undanröjd. Jag tror därför icke, oaktadt jag, för min del, ej har någon benägenhet i allmänhet för penninglotteriers inrättande, att någon egentlig fara kan vara förenad dermed.

Jag måste ytterligare påpeka, att beräkningarna i afseende på inkomsterna af utställningen synas, beträffande vissa poster, vara något tvifvelaktiga, så att utöfver hvad som kunde inflyta för lotteriet och fyllas ur garantifonden, det till äfventyrs kunde behöfvas ytterligare penningar för betäckande af möjligen uppkommande brist.

Bland inkomsterna är den största posten den, som härflyter ur inträdesafgifterna. Den är beräknad till 1 million kronor. Det kan dock hända, att här kan blifva ett större deficit. Man kan ju tänka sig, att en farsot, koleran t. ex., vid utställningstiden inträffar i Stockholm, och då kommer antagligen denna inkomstpost att undergå en betydlig reduktion. År 1866, då en utställning sist var anordnad i Stockholm, inträffade, såsom herrarne torde erinra sig, att kolera utbröt i riket. Detta verkade säkerligen på antalet entréafgifter, hvilka då icke inbringade mer än omkring 200,000 kronor. Då Stockholms folkmängd vid den tiden var hälften så stor som nu, och kommunikationerna nu mera äro betydligt förbättrade, borde man kunna antaga, att, om koleran äfven denna gång infinner sig, man ändock kunde i entréafgifter inkassera åtminstone 400,000 à 500,000 kronor. Det skulle sålunda under synnerligen ogynsamma förhållanden kunna inträffa, att ett deficit af $\frac{1}{2}$ million kronor visade sig. Det är för sådana händelser jag hade tänkt det vara lämpligt, om en garantifond kunde skaffas, hvilken till och med borde söka upp-

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm. drifvas till större belopp än dessa 200,000 kronor, som komitén förutsatt, så att endast såsom en allra sista nödfallsutväg manufaktur-förlagslånefonden och handels- och sjöfartsfonden kunde komma i fråga att ytterligare anlitas. Skulle dessa fonder sålunda möjligen blifva nödgade att bidraga med till äfventyrs sammanlagdt 300,000 kronor, så är dock att märka, att då någon allmän industriutställning i Stockholm icke egt rum på 30 år, bör bidrag till dess anordnande af statsmedel, per år räknadt, komma att utgå vida mindre än till allmänna landtbruksmöten, dertill Riksdagen numera plägar bevilja 20.000 kronor om året.

På grund af hvad jag nu anfört tror jag mig hafva ådagalagt, att det synes blifva förenadt med stora svårigheter att söka åstadkomma en industriutställning af sådan betydighet, som denna naturligtvis måste blifva, utan att dermed förena något lotteri. Beskaffheten af detsamma har jag redan antydtt och hoppas därför, för min del, att Riksdagen måtte stanna vid att godkänna utskottets förslag, hvarigenom dock en industriutställning möjliggöres. I sådant fall får man vidare söka anskaffa en garantifond, så att på det sättet säkerhet kunde vinnas för att icke någon större brist uppkomme, för hvilkens betäckande det blefve nödvändigt att åter anlita Riksdagen.

Herr Fehrman: Det har af ett par talare framhållits betänkligheter af den allra allvarligaste art mot det sedligt berättigade i spel och lotteri, som utskottet ansett sig kunna upptaga såsom ett medel att främja det syfte, som utskottet velat tillgodose. Det har dervid väckt min uppmärksamhet, och icke mindre min förvåning, att från utskottets sida, så vidt jag hört, icke ens gjorts försök att vederlägga de sålunda framkastade betänkligheterna. En talare som försvarade utskottet sade, att det var så viktigt att få utställningen till stånd: det var allt. Ja, det vill jag icke bestrida, jag vill icke ställa mig på friherre Klinckowströms ståndpunkt. Men med målet må nu vara huru som helst; så mycket är visst: detta må vara än så behjertansvärdt, så förmår det dock icke helga de medel, som för dess vinnande anlitas. På en väg, som jag för min del måste anse vara orättfärdig, spelets och lotteriets väg, vill jag icke bidraga till vinnande af ett mål, som vore än så godt.

Det är af dessa skäl, som jag för min del, så länge de betänkligheter, som äro framkastade, icke blifvit vederlagda (och jag tror icke heller att de kunna vederläggas), finner mig förhindrad att skänka min röst åt utskottets förslag. Hvilkendera af reservationerna jag kommer att välja på får bero på omständigheterna.

Herr vice talmannen: Jag har icke deltagit i frågans slutbehandling inom utskottet och skulle sålunda ur denna syn-

punkt icke hafva någon skyldighet att här yttra mig, men jag anser — jag ber att få säga det öppet — såsom en samvetspligt att vid detta tillfälle uttala min uppfattning. Jag gör detta så mycket mera, som jag var med om saken, då det första teaterobligationslånet beslöts. Men genast efter detta beslut blef jag i tillfälle att se dess verkningar på ett sådant sätt, att jag inom mig blef fullt bestämd att icke vidare vara med om något dylikt. Här har nyss talats om, huru genom promesshandel spellustan väckts till lif och under många år hållits vid lif. Jag tror, att detta är fullkomligt sant, och jag vill därför för min del icke vara med om något nytt premielån, i fall ett sådant skulle ifrågakomma. Jag kan icke heller vara med om att framkalla en annan lotteriform. Kongl. Maj:t har visserligen icke underställt detta Riksdagens pröfning, men det ligger som grund för de framställningar om anslag, som blifvit gjorda, och kan icke lemnas utan afseende. För min del anser jag, att den ifrågasatta spelformen klasslotteri är den mest utpreglade form för lotteri. Må vara, att detta lotteri endast kommer att verka under en jernförelsevis kort tid. Jag tror dock, att denna tid kommer att blifva tillräckligt lång för att väcka den redan förutvarande spellusten i vårt land till nytt lif, och att dessutom detta lotteri kommer att efterföljas af andra. Jag tror, att litet hvar af oss känner till, att sådana hafva varit ifrågasatta. Kommer nu ett lotteri i denna form fram, är jag viss på, att andra följa snart efter.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Man säger mig också, att spellusten redan är stor i vårt land, i följd deraf att i ett af våra grannländer existerar klasslotteri. Jag tror dess värre, att det är sant. Men jag föreställer mig, att denna spellust inskränker sig hufvudsakligen till vissa delar af och till vissa orter inom landet. Få vi ett svenskt klasslotteri, kommer det att i vida högre mån än hittills uppväcka spellusta i hela landet.

Jag skulle för min del lifligt önska, att Riksdagen fattade ett sådant beslut, att expositionen kunde komma till stånd utan denna utväg. Det förefaller mig i högsta grad motbudande att, när vi ega förbud mot lotterier, staten skall säga: »jag gör för en gång undantag för min räkning», i stället för att på annat sätt anskaffa behöfliga medel.

Jag kan därför icke instämma i utskottets beslut. Jag säger, såsom en föregående talare, att jag skall rösta för den reservation, som har bästa utsigten att vinna framgång.

Herr Treffenberg: Beträffande sjelfva hufvudfrågan, huruvida anslaget bör beviljas eller icke, kan jag icke neka till att jag från början varit böjd för att ansluta mig till den uppfattning, som gjordes gällande af friherre Klinckowström. Men då jag i denna fråga, likasom i så många andra, der jag icke förnår bilda mig ett sjelfständigt omdöme, är skyldig att tro på

Anslag till en allmän konst- och industri-utställning i Stockholm.

(Forts.)

andra personer, som hafva bättre sakkunskap och omdöme än jag, hafva mina betänkligheter i detta hänseende vikit, och kommer jag därför antagligen att rösta för det ifrågavarande anslaget. — Men hvad jag är säker om — och i det fallet har jag verkligen bildat mig ett omdöme — det är, att jag på inga villkor vill bifalla utskottets förslag. Jag sluter mig nemligen helt och hållet till de åsikter, som uttalats af herr Tamm i hans reservation. Genom att göra denna reservation till ett kammarens beslut rädda vi en stor, hederlig, folkuppfostrande och därför statsklok princip; och den är väl värd denna uppoffring af 30,000 kronor, som motsvarar inkomsten af den ifrågavarande tombolan, ja till och med de 100,000 kronor, som herr Tamm tillstyrkt måtte beviljas utöfver hvad statsutskottet föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till herr Tamms reservation.

Hans excellens friherre von Essen: Då frågan om premieobligationslån för första gången, det var år 1889, förekom i denna kammare, tillät jag mig att försvara denna sak på de grunder, som finnas i protokollet anförda och äfven i statsrådsprotokollet intagna. Vid debatten derom fans det en ärad talare, som äfven i dag uppträdt emot detta klasslotteri, och äfven flere andra, som bland annat yttrade, att de fruktade för, att det var det första steget utför, och att man skulle komma att fortfara på den vägen. Jag tillät mig då yttra att jag hoppades, att något sådant icke skulle komma att ske, och jag framhöll särskildt, att jag ansåg premieobligationslånen vara af en helt annan art än de s. k. klasslotterierna, och att man därför skulle kunna antaga ett sådant premieobligationslotteri, äfven om man stälde sig fiendtlig emot det andra slaget. Såsom chefen för civildepartementet framhållit, är naturen af premieobligationslånen den, att obligationen köpes på beräkning, att hvarje obligation skall få sitt kapital igen; och om han betalar det emissionspris, som är fastställt, skall han, äfven om han icke vinner förr än det sista året, som dragning sker, få någon ränta, jag vill minnas $3\frac{1}{4}$ procent. Det är en ganska liten ersättning, men det är emellertid så mycket, att han är säker om att få sitt kapital igen, och deri ligger naturligtvis en stor fördel.

Dertill kommer, att vid premieobligationslån upptagas i allmänhet icke så stora vinstbelopp, och de äro från den synpunkten icke heller så lockande. Den önskan gjorde sig också gällande hos Kongl. Maj:t, då planen uppgjordes, att af de stora vinster skulle några fördelas på framtiden, så att icke alla skulle lockas af de snart påkommande största vinsterna. Frestelsen skulle då vara mindre stark. Detta bestreds emellertid från bankmännens synpunkt, hvilka önskade göra det så lockande som möjligt, derigenom att de mycket stora vinsterna så snart som möjligt förekomme.

Hvad som gör det möjligt för dem, som upplägga ett sådant lån, att fylla sina pligter emot obligationsköparne, är, såsom her-*Anslag till en allmän konst- och industri-utställning i Stockholm.*
 rarne torde känna, den omständighet, att det för obligationerna inbetalda beloppet under en längre tid drager en ränta, som betäcker alla dessa vinster och den lilla räntevinst, som kan förekomma. (Forts.)

Deremot är förhållandet vid klasslotteriet, att detta mycket snart tager slut. Dragningarne ställas på 2 à 3 år, hvarefter det hela är afslutadt. Detta innebär naturligtvis den följd, att den största delen af obligationsköparne icke kan vinna någonting. Deri ligger den stora skilnaden.

Nu är frågan: hvilket är det skadligaste i afseende på att reta allmänhetens spellust? Jag kan icke neka, att chefen för civildepartementet har rätt deri, att dessa ständigt återkommande dragningar, som infalla flere gånger om året, under en lång följd af år, reta denna spellust. Man kan ju säga, att allmänheten blir van dervid och att spelets lockelse derigenom skulle förminskas, men å andra sidan kan beklagligtvis spellusten underhållas i väsentlig mån derigenom, att försäljning af promesser eger rum, d. v. s. att en lott får lemnas tillbaka om den icke utfaller med vinst, hvarigenom på ett ganska oförsynt sätt kringgås något som af Kongl. Maj:t förbjudits. Skulle polismyndigheterna kunna förekomma detta, blefve det vida bättre.

Äfven vill jag meddela öppet, att dessa teaterobligationer hafva under de första åren sprungit upp till ett pris, som gör, att köparne af desamma komma att på dem lida förlust. Det var icke heller beräknadt, att så skulle komma att ske. Nu tror jag emellertid, att böjelsen att köpa dessa obligationer stannat af. Således har verkligen detta premieobligationslån, det måste jag medgifva, utfallit så, att det blifvit mera till skada än man hade beräknat.

Men det oaktadt anser jag klasslotterierna gifvetvis vara vida skadligare än den andra arten. Det är sant, att det är snart slut. Man tager in medicin, låt vara ett gift, som är häftigt verkande, och det går snart öfver, men det har medfört stor skada för framtiden. Det har stora olägenheter med sig att beträda och fortsätta ytterligare på den vägen. Jag har en gång förut yttrat i denna kammare, att jag skulle önska att vi aldrig beträdde den vägen att öfvergå till klasslotterier, och jag kan icke heller nu lemna min röst dertill.

Jag ber därför, det må gå med denna utställning, för hvilken jag dock är varmt intresserad, huru det vill, att, då jag icke kan rösta för införande af klasslotterier i Sverige, få förena mig med herr Tamm.

Herr Almström: Det är endast en talare, som yrkat afslag på den gjorda framställningen, och jag skall därför till en början

Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.

(Forts.)

icke uppehålla mig vid utställningen i och för sig, utan kan öfvergå till att bemöta de talare, som här hafva yrkat afslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas.

De hafva stödt sig hufvudsakligen derpå, att man, genom antagande af utskottets förslag, skulle införa ett nytt slag af lotterier i landet, hvilket sedermera skulle komma att fortleva, eller för hvilket det åtminstone skulle göras stora ansträngningar för att få det att fortleva. Det är ju alldeles naturligt att de, som anse lotterier för en syndig handling, måste yrka afslag på utskottets förslag, men för dem, som anse, att spel på lotteri icke är något värre än vanligt sällskapsspel, ställer sig saken annorlunda. Då blir frågan: kommer man verkligen, genom inrättande af ett sådant lotteri, som här är föreslaget, att på något sätt befordra spellusten i landet? Nej, mine herrar, jag tror det icke. I motsats mot herr vice talmannen vågar jag påstå, att det spel på lotteri, som här i landet verkligen eger rum, icke inskränker sig till köp af teaterpremieobligationer eller promesser dertill, och icke heller endast till de södra delarne af landet, ty lotterispelet är spridt öfver hela vårt land. Det spel, som skulle komma att ega rum på det nya lotteriet, blefve försvinnande litet mot hvad som redan eger rum, och att på något sätt förebygga lusten att spela på lotteri genom att nu afslå utskottets hemställan tror jag icke går för sig.

Jag skall nu be att med några ord få återkomma till sjelfva frågan. Det kan icke nekas, att i alla utställningar, i synnerhet dem som egt rum på sista tiden, ingått en hel hop för utställningens ändamål främmande saker. Det har också anmärkts, att utställningarna till stor del blifvit humbug. Ja, jag medgifver, att i de stora verldsutställningarna, som egt rum på sista tiden i utlandet, ingått mycket som kan kallas humbug, men jemte detta har dock i dem funnits ännu mer af verkligt värde.

I vårt land hafva numera uppstått så många nya industrier, hvilka för mängen äro okända, och hvilka intressen tåla väl vid att tillvaratagas. Då de öfriga dessutom icke på ett fjerdedels sekel fått visa hvad de kunna åstadkomma, är det ett behof för många industriidkare att nu få göra det. Jag kan dock försäkra dem, som icke känna de industriella förhållandena, att det är icke med mycket gladt hjerta, som industriidkarne gå att deltaga i en sådan utställning. Den medför för dem besvär och kostnader, men de anse det dock för sin skyldighet att visa hvad de kunna åstadkomma. En del af dem, icke alla, hoppas äfven att på en sådan utställning skörda vinst. Men en del deltagar endast af intresse för industrien i allmänhet.

Då talaren på elfsborgsbanken yttrade, att den utställning, vi skulle kunna åstadkomma, skulle blifva en parodi på hvad utlandets stora verldsutställningar kunde framvisa, så begagnade han ett för starkt uttryck. Om han hade sagt, att vi på långt

när icke kunna åstadkomma hvad de på de stora verdensutställningarna kunna prestera, hade han haft rätt. Men det är icke en parodi, när ett land visar hvad det kan prestera, utan att derför ställa anspråk på att täfva med de stora länderna.

Anser kammaren, att denna utställning bör ega rum, synes mig, att det icke finnes någon annan möjlighet att få den till stånd än att antaga utskottets förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan yrkats: 1:o) att densamma skulle bifallas; 2:o) af herr *Billing*, att det förslag, som innefattades i den af honom och herr S. G. von Friesen vid utlåtandet afgifna reservation skulle bifallas; 3:o) af herr *Tamm*, *Hugo*, att kammaren måtte antaga det förslag, som innefattades i hans vid utlåtandet afgifna reservation; och 4:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Vidare anförde herr talmannen, att jemväl beträffande utskottets motivering särskildt yrkande framstälts, men att denna fråga syntes böra företagas till afgörande, först sedan kammaren beslutat öfver utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med de fyra yrkanden, som framstälts i afseende på utskottets hemställan, och förklarade sig anse propositionen på antagaude af herr Tamms förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen upp tog hvart och ett af de tre öfriga i afseende på utskottets hemställan gjorda yrkandena med förfrågan, huruvida kammaren ville antaga bifall dertill såsom kontraposition i den förestående voteringen, samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till utskottets hemställan.

Jemväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition der vid antagits afslag å utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande n:o 64 antager bifall till utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition i nämnda votering antagits afslag å utskottets hemställan.

Anslag till en
allmän konst-
och industri-
utställning i
Stockholm.

(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—73;

Nej—51.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den af herr Hugo Tamm vid statsutskottets utlåtande n:o 64 afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—50;

Nej—74.

Härefter yttrade herr talmannen, att rörande motiveringen yrkats, af herr *Wijk*, att i stället för tredje och fjerde punkterna af det stycke i utlåtandet, som förekomme näst framför utskottets hemställan, skulle göras följande uttalande:

Då ett lotteri, särskildt i den form, som nu af departementschefen förordats, torde kunna medföra skadliga verkningar, hyser Riksdagen, lika med motionären, betänkligheter mot anlåtande af denna utväg för åstadkommande af tillgångar till kostnadernas betäckande, och kan samma anmärkning göras mot det ifrågasatta inrättandet af en tombola. Riksdagen, som sålunda anser önskvärdt, att anordnandet af ett lotteri och en tombola för ifrågavarande ändamål måtte, såvidt möjligt, kunna undvikas, kan emellertid icke biträda motionärens förslag, att Riksdagen skulle för utställningen anvisa anslag utöfver det belopp, som af Kongl. Maj:t äskats.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till herr *Wijks* berörda yrkande samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wijk* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition: *Anslag till en allmän konst- och industriutställning i Stockholm.*

Den, som bifaller herr *Wijks* yrkande i afseende på motiveringen i statsutskottets utlåtande n:o 64, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås nämnda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—36;

Nej—52.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 27 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtanden:

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om anordnande af bageri och bryggeri vid Vexjö hospital,

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Vexjö hospitals område,

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändradt sätt för användandet af ett till en mejeriskola inom Jemtlands län anvisadt anslag,

n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Jörns jernvägsstation beläget område af kronoparken Vestra Jörnsmarken i Jörns socken af Vesterbottens län, och

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Upsala stad af kronolägenheten Slottstegelhagen och en del af kronolägenheten Slottshumlegården,

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 27 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om uppgörelse med Stockholms stad angående öfverlåtande på staten af den rätt, staden må ega till vissa delar af Helgeandsholmen, samt angående två i ämnet väckta motioner.

Om öfverlåtandet på staten af vissa delar af Helgeandsholmen.

*Om öfver-
låtande på
staten af vissa
delar af
Helgeands-
holmen.
(Forts.)*

Herr Törneblad: Då statsutskottets stora flertal varit så alldeles bestämdt emot bifall till ifrågavarande motion, byser jag naturligtvis ej någon förhoppning, att den skall af kammaren bifallas och jag kommer därför ej att göra något yrkande derom. Jag har begärt ordet endast för att ytterligare angifva min ställning till frågan. Den är helt enkelt den, att jag, som jemte öfrige motionärer varit underhandlare i saken, ansett det vara af vigt att draga under Riksdagens ompröfning denna möjlighet att kunna på en gång få saken reglerad, så att man ej skulle behöfva ett ytterligare beslut af stadsfullmäktige. Vi hafva trott det vara mera viktigt än de obetydliga fördelar, som staten skulle vinna genom bibehållande af den nuvarande uppsägningsrätten, helst utskottet, likasom äfven af Kongl. Maj:ts proposition framgår, har ansett, att den praktiska betydelsen af denna uppsägningsrätt vore mycket liten.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

*Om beredande
af ålderdoms-
understöd åt
barnmorskor.*

Föredrogs å nyo statsutskottets den 27 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående beredande af ålderdomsunderstöd åt barnmorskor.

Herr statsrådet Gilljam: Jag har visserligen ock skäl att börja mitt anförande på samma sätt, som den föregående talaren gjorde med anledning af sin motion: att då statsutskottet har intagit den ståndpunkt, som det gjort i denna fråga, lär det icke vara mycket hopp att i kammaren få ett bättre slut än det, hvartill utskottet kommit. Jag måste emellertid med afseende på de särskilda förhållanden, som äro förknippade med denna fråga, be att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk en liten stund.

Som herrarne se af utskottets betänkande och af de i öfrigt föreliggande handlingarne, så hade denna Kongl. Maj:ts framställning till utgångspunkt en Riksdagens egen skrifvelse af år 1888. Jag kan i förbigående ej annat än erinra om, att utskottet i sitt utlåtande icke ens har haft rum för ett kort referat af denna Riksdagens skrifvelse; men väl kan jag i korthet säga, att den gick i en alldeles motsatt riktning emot hvad statsutskottets utlåtande nu går. Det kan naturligtvis ej hjälpas, att utskottet härvidlag ansett sig böra underkänna befogenheten af de åsichter, som föranledde Riksdagen att gå in till Kongl. Maj:t med den ifrågavarande skrifvelsen. Det blir en sak, som Riksdagen själf får pröfva och bedöma. Men jag kan dock icke underlåta

att säga, att det är ett tillvägagående, som bör återkomma så sällan som möjligt, ty annars vållas ett onödigt arbete, der det finnes öfverflöd på arbete förut, och ett arbete, som blir så mycket tyngre, då man har att befara att det är fullkomligt gagulöst.

I detta ärende hafva först två särskildt sakkunnige personer varit tagua i anspråk i och för utredning, den ene af dessa under en mycket lång tid och på ett synnerligen ansträngande sätt. Om det resultat, hvartill han kommit, har ju statsutskottet ej yttrat ett enda omdöme. Måne det på grund af sin principiella uppfattning ansett detta vara fullkomligt obehöfligt? I ärendet hafva vidare utlåtanden infordrats från en stor mängd myndigheter, hvilka delvis underkastat frågan en omfattande och i följd deraf äfven en tidsödande pröfning. Här äro hörda icke blott medicinalstyrelsen och statskontoret, utan äfven direktionen öfver folkskolelärnarnes pensionsinrättning och direktionen öfver presterskapets enke- och pupillkassa, samtliga förste provinsialläkare och förste stadsläkarne i Stockholm och Göteborg samt alla Konungens befallningshafvande jemte öfverståhållarembetet.

Vidare är det en stor olägenhet, att igenom Riksdagens skrifvelse hos de närmast intresserade — här då barnmorskorna — väckts förhoppningar och berättigade förhoppningar, att åtminstone något skulle komma att göras, detta *något* månede för dem blifva mer eller mindre fördelaktigt. Dessa förhoppningar blifva naturligtvis nu svikna.

Liksom Riksdagen intresserat sig — såsom tydligt framgår af skrifvelsen — för barnmorskornas bästa, så har äfven Kongl. Maj:t gjort det. Men det är likväl icke blott och bart för barnmorskornas intressen, som allt detta arbete användts på frågans utredning och behandling, utan dermed var afsedt att på samma gång göra den allmänna helsovården en god tjänst och få den bättre ordnad på ifrågavarande område. Detta var tvifvels utan den hufvudsakliga anledningen äfven till Riksdagens skrifvelse.

Statsutskottet har dock, kan man säga, knappt med ett ord antydt denna den viktigaste omständigheten, i hvars ljus alla öfriga argument egentligen böra betraktas. Jag har naturligtvis icke den minsta anledning att gå in på sådana delar utaf den föreliggande frågan, som af statsutskottet icke hafva blifvit berörda. Men jag måste deremot underkasta de af statsutskottet anförda skälen en liten belysning — den skall icke blifva lång — för att visa, hvilken motsats det råder emellan statsutskottets utlåtande och den Riksdagens skrifvelse, som framkallat Kongl. Maj:ts proposition.

Statsutskottet säger först: »att, då frågan nu efter verkställd utredning föreligger till afgörande, noga bör tillses och öfvervägas, huruvida ifrågavarande ändamål verkligen är af beskaffenhet att böra af staten understödjas, samt huruvida bidrag dertill från det allmännas sida är af verkligt behof påkalladt». Med anledning

Om beredande af ålderdomsunderstöd åt barnmorskor.
(Forts.)

Om beredande af ålderdomsunderstöd åt barnmorskor.
(Forts.)

deraf vill jag uppläsa ett litet kort referat af Riksdagens skrifvelse af år 1888. Riksdagen säger i sin skrifvelse, att den anhåller, »att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskor jemte förslag till de bidrag från staten, som derfor kunna anses behöfliga». Utaf dessa ordalag kan man naturligtvis icke komma till någon annan slutsats, än både att en pensionsanordning för barnmorskor är nödig, och att staten bör efter Riksdagens förmenande på ett eller annat sätt bidraga till denna pensionsanstalts upprätthållande.

Utskottet säger vidare, att »då frågan år 1888 var föremål för Riksdagens pröfning, gälde den allenast föranstaltande af erforderlig utredning». Nej, mine herrar, den gälde en utredning i ett alldeles bestämdt syfte, nemligen åvägbringandet af en pensionsinrättning och ett förslag om det bidrag af statsmedel, som kunde vara erforderligt.

Derefter förekommer i utskottets utlåtande ett skäl, som aldrig någonsin af Kongl. Maj:t upptagits såsom ett giltigt skäl, hvarför jag helt och hållet går förbi det. Utskottet har sedermera åtskilligt att förtälja om, att barnmorskorna äro kommunala yrkesutöfvare, och att staten med deras ålderdomsförsörjning intet har att göra. Då frågar jag å min sida statsutskottets ledamöter, om det verkligen är ett så ovanligt förhållande i vårt land, att staten understöder kommuner uti kommunala angelägenheter, särskildt om dessa äro förbundna med ett allmänt intresse. Jag vågar dervidlag hänvisa till folkskoleväsendet. Det är också en kommunens angelägenhet, men staten har derfor ingalunda ansett sig förhindrad att bidraga till det, dels för att understödja fattiga kommuner, dels ock för att med sitt bidrag jemna bördor, som på grund af åtskilliga förhållanden trycka mycket ojemnt.

Utskottet säger vidare eller, rättare sagdt, utskottet erkänner, att Kongl. Maj:ts proposition går ut på, att kommunerna sjelfva skola bära den tyngsta bördan af denna pensionering, och då synes det mig, som om statsutskottet just genom detta erkännande åt Kongl. Maj:ts proposition i väsentlig mån har brutit udden af sitt näst föregående argument.

Följande utskottets motivering kommer jag derefter in på en mycket omtvistad fråga, som varit föremål för mycket öfvervägande, nemligen huruvida barnmorskorna sjelfva bära bidraga till pensioneringen eller icke. Från början var förslaget uppgjort på det sätt, att dessa icke sjelfva skulle lemna något bidrag. Detta berodde på de särskilda förhållanden, som råda inom barnmorskecorpsen, i det att somliga äro af kommunerna anställda, andra åter blott och bart enskildt praktiserande. En barnmorska är äfven understundom en tid anställd af kommunen, och en tid derefter är samma barnmorska privatiserande. Det stötte derfor på mycken svårighet att på lämpligt sätt anordna uppbörden af barnmorskornas afgifter, och derfor beslöts från början att icke sätta i

fråga några dylika åfgifter alls. På grund af statskontorets utlåtande och tillika ett instämmande i det afseendet från direktionen öfver folkskolelärarynes pensionsinrättning, ansågs det dock vara nödvändigt att göra ändring i detta ursprungliga förslag, detta ock emedan det var väl bekant, hurusom särskildt inom Andra Kam-maren det är en bestämd sympati för att pensionstagarne i någon mån sjelfva skola bidraga till sina pensioner. Men när förslaget sedan skulle i detalj utarbetas, befans det så ytterligt svårt att hålla reda på dessa enskildt praktiserande barnmorskor, att förslaget blott och bart kunnat fastställa afgifter för de i kommunernas tjänst anställda, under det att man deremot med afseende på de andra barnmorskorna sökte hjälpa saken på det sättet, att man gaf dem en proportionerligt nedsatt pensionering för den tid, de enskildt utöfvat sitt yrke. Dermed syntes saken lika väl löst i realiteten, som om dessa privatiserande lemnat ett bidrag till sin pensionering.

Om beredande af ålderdoms-understöd åt barnmorskor.
(Forts.)

Slutligen, för att ej gå igenom alla skälen, hvilket kan vara öfverflödigt, så talar utskottet till sist om, att denna pensionering för barnmorskor icke torde vara så synnerligen af behöfvat påkallad. I det fallet vädjar jag icke blott och bart till Riksdagens skrifvelse, utan fastmera till den allmänna erfarenheten. Det lär väl vara tenligen allmänt bekant, att barnmorskorna, i allmänhet taget, hafva små inkomster, och att de hafva mycket svårt att under sin verksamhetstid med dessa små löner kunna åstadkomma några besparingar, som skola komma dem till hjälp på ålderdomen. I följd derutaf eger ett af de tu rum: antinger faller barnmorskan fattigvården till last, och det är naturligtvis det svåraste, eller ock tvingas hon till följd af behof att fortsätta med sin verksamhet såsom barnmorska långt utöfver den tid, som lämpligt är. Det var just med afseende bland annat på att förekomma nödvändigheten af något dylikt, som Kongl. Maj:t ansåg, att denna pensionsfrågas lyckliga reglering verkligen icke hade liten betydelse för landet i dess helhet.

Då jag visserligen klarligen inser de små utsigter, som förefinnas för framgång af Kongl. Maj:ts proposition, men å andra sidan håller före, att Kongl. Maj:t i detta fall haft synnerligen goda skäl för framläggande af sin proposition, och att de skäl, som statsutskottet anfört emot propositionens antagande, äro af mycket liten betydelse, så tager jag mig friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Nyström, Carl: Jag beklagar i högsta grad det slut, hvartill statsutskottet kommit, men kan inskränka mitt anförande till att helt enkelt instämma med herr statsrådet och chefen för

*Om beredande
af ålderdoms-
understöd åt
barnmorskor.*

(Forts.)

eklesiastikdepartementet. Jag hemställer till kammaren, hvilken verkan detta skall göra på den hedervärda yrkesklass, som, när Riksdagens skrifvelse kom till stånd, ansåg sin sak nästan vunnin. Det är väl också mindre underligt, om de dervid ansågo sig ha vunnit en bättre utsigt till ålderdomsförsörjning, och temligen klart är, huru bitter missräkningen blir, när man i stället för att hjälpa dem på deras ålderdom gifver dem en sådan hänvisning, som att de få vända sig åt annat håll, eller att deras tjänstgöring i allmänhet torde gifva tid öfrigt till annan arbetsförtjenst. De kunna enligt min åsigt ha fullaste skäl att beklaga en sådan sakens utgång, en sådan slutakt på den serie, som började med Riksdagens skrifvelse. Då enligt min uppfattning herr statsrådet förebragt alla de skäl, som borde kunna förmå Första Kammaren att äfven i strid mot statsutskottet bevilja detta anslag, skall jag anhålla få förena mig i samma yrkande som herr statsrådet Gilljam.

Herr Pettersson, Carl: Till en början anhåller jag få erinra om det beslut, hvartill Riksdagen kom sistlidne lördag. Då förehade Riksdagen en kongl. proposition om pensionering af arbetare. Visserligen är det sant, att denna proposition ej gick igenom på det sätt, Kongl. Maj:t önskat, men båda kamrarne gillade dock i hufvudsakliga delar Kongl. Maj:ts förslag, och stora utsigter förefinnas, att i en kanske nära framtid det förslag, Kongl. Maj:t då kommer att lägga fram, vinner Riksdagens bifall. Såsom jag då hade äran framlägga i det korta anförande, jag vid nyssnämnda tillfälle höll, innebär detta förslag en räckvidd så stor, att ingen förmår öfverskåda den. Det gälde den gången pensionering af arbetare vid fall af invaliditet, eller då de hunnit den ålder, att de ej längre kunna fortsätta sitt arbete. I dag gäller det pensionering visserligen icke af manliga arbetare, utan af *qvinliga* — men med hänsyn dertill, att den förra pensioneringsfrågan afsåg jemväl qvinliga arbetare, företer det nu föreliggande förslaget i *detta* fall ingen olikhet mot det förra, och det måste förefalla besynnerligt, att utskottet vägrat bifall till det nu föreliggande förslaget, helst då Riksdagen hos Kongl. Maj:t begärt utredning i ämnet. Visserligen hade förslaget om arbetarnes pensionering behandlats af särskildt utskott, och detta af statsutskottet, och de hafva ej sålunda utgått från samma källa, men samma myndighet skall afgöra dem båda, nemligen Riksdagen; och då frågar jag: skulle det ej vara inkonsequent handladt af Riksdagen att ena dagen visa sin sympati för en kongl. proposition af den stora omfattning som arbetarepensioneringen och nu afslå frågan om beredande af pensioner åt barnmorskorna? Det kan väl ej gerna bero på, att här är fråga om qvinnor — att man därför skulle undertrycka det framlagda förslaget. Icke heller kan det vara därför, att det gäller qvinnor, hvilka äro an-

ställda i kommunernas tjänst, då Riksdagen redan gifvit ett halft löfte om, att den skall pensionera arbetare till och med i enskildes tjänst. Dessa kvinnor äro dock, när de blifva ålderstigna, i de flesta fall öfveransträngda, de hafva under en kedja af mödor och försakelser egnat sitt lif åt det allmännas tjänst i — jag vågar påstå det — en vida högre grad än enskilde arbetare. Jag vill blott erinra om, huru många menniskolif blifvit räddade genom dessa kvinnor, huru de få släpa och slita, huru de ofta midt i natten på svåra vågar få hasta till sina nödställda och betryckta likars hjälp. För öfrigt tänker jag, att de genom den undervisning, de numera erhålla vid barnmorskeinstitutet, hvarest de lära sig den s. k. antiseptiska behandlingen, kommit i tillfälle att rädda ännu flera menniskolif än genom öm och trogen vård.

Om beredande af ålderdoms-understöd åt barnmorskor.

(Forts.)

Jag finner för öfrigt, i likhet med hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss anfört, att utskottets skäl för afslag på Kongl. Maj:ts förslag äro mycket svaga, och jag skall för min del bedja att få biträda hans förslag, då han yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Otter: Såsom den förste högt ärade talaren erinrade, är detta en fråga, som har sin hemortsrätt i Riksdagen, enkannerligen i denna kammare. — Vid 1888 års riksdag väcktes här en motion, deri framhölls, huruledes de fattiga kommunerna inom landet icke kunde aflöna sina barnmorskor såsom sig borde, och att därför staten borde på ett eller annat sätt träda emellan. Och det lämpligaste sättet ansåg motionären vara, att staten skulle bidraga till eller åstadkomma deras pensionering. Denna motion remitterades till ett tillfälligt utskott, som fann i den omständigheten, att barnmorskereglementet ålade barnmorskorna vissa skyldigheter, ett skäl, hvarför staten i detta fall borde träda emellan samt tillstyrkte en skrifvelse i ämnet. När frågan förevar här i kammaren, var det endast en ledamot, nemligen den högt ärade ordföranden i medicinalstyrelsen, som yttrade sig, hvarefter kammaren biföll motionen. Inkommen i Andra Kammaren tillstyrktes motionen jemväl der af tillfälligt utskott derstädes, men när frågan förevar i kammaren, uttalades mycket starka betänkligheter, huruvida verkligen kunde vara skäl i att aflåta den föreslagna skrifvelsen. Jag har protokollet här framför mig och skulle kunna läsa upp ett och annat derur, men troligen skulle det icke intressera så synnerligen mycket. — Emellertid framhölls der särskildt af två talare, att vi »kunna ju vara med om denna sak, det är ju endast fråga om en skrifvelse, och sedan kan Riksdagen göra så som den vill». »Häraf synes, att Riksdagen icke blir bunden genom förslaget antagande, utan lemnas fullt fria händer», säger en talare. En annan säger: »här är endast fråga om en skrifvelse». »Vore det fråga om pensionering af barnmorskorna genom statens försorg, skulle han sätta sig alldeles bestämdt der-

*Om beredande
af ålderdoms-
understöd åt
barnmorskor.
(Forts.)*

emot». Emellertid bifölls utskottets förslag med 134 röster mot 62. Då begärdes, såsom herr statsrådet redan erinrat, förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskorna samt förslag till de bidrag från staten, hvilka dertill behöfdes.

Den utredning, som uti ifrågavarande angelägenhet har åstadkommits, är enligt min mening till den grad samvetsgrann och, jag vill säga, uttömmande, att i det hänseendet kan näppe- ligen något fullständigare åstadkommas. Och äfven de fordringar, som ställas på staten, äro nedbragta till ett minimum, då, såsom I, mine herrar, torden erinra Eder, hela utgiften för ifrågavarande pensionering skulle framdeles uppgå till 66,000 kronor. Deraf skulle kommunerna betala 48,000 kronor, barnmorskorna sjelfva 8,000 kronor samt således endast 10,000 kronor komma på stats- verket, och detta icke förr än 1905

Således, i detta hänseende och i afseende å utredningen är förslaget så tillfredsställande — kan man säga — som möjligt. Derför är det endast i två principiella hänseenden, som utskottet trott, att Riksdagen, innan den trädde in på denna väg, borde noga betänka sig. Det ena är, att Riksdagen skulle ålägga kom- munerna afgifter, som röra deras gemensamma hushållningsange- lägenheter, och detta utan att kommunerna blifvit hörda. Det är en sak, som jag tror att man bör noga tänka på, innan man gör det. Herr statsrådet erinrade, att detta icke är det enda område, hvarpå staten trädt emellan och hjelpt kommunerna, och han anförde i detta afseende folkundervisningen. Men i det fallet ber jag att få framhålla en högst väsentlig skiljaktighet. Afgifter, som Riksdagen eller staten har ålagt kommunerna till följd af folkundervisningen, grunda sig på en allmän, af Kongl. Maj:t och Riksdagen antagen lag eller stadga. Der föreskrifves, att skolor skola finnas inom kommunerna, och huruledes deras lärare skola af kommunerna aflönas. Med afseende å barn- morskorna deremot finnes icke något liknande, och det är också derför, som jag för min del tror, att om man skall kunna hoppas, framgång åt denna sak, bör barnmorskeväsendet organiseras ge- nom någon lag eller stadga, hvarigenom hvarje kommun ålägges att hafva barnmorskor och på något sätt sörja för dem.

Det andra hänseende, hvori utskottet anser en princip före- ligga, med hvars antagande man bör vara varsam, är, huru vida staten skall pensionera enskildt praktiserande. Och i detta särskilda fall är ock att erinra om att kommunerna skulle bidraga till pensionering af enskildt praktiserande.

Så vidt jag har mig bekant, är det något alldeles nytt hvad den värde talaren på dalabänken yttrade med afseende på ana- logien mellan denna fråga och den fråga, som förevar här om dagen. Denna kan ju i viss mån hafva sitt berättigande. Men jag vill erinra om, att den fråga, som då förevar, antogs icke, utan blef uppskjuten.

Såsom sagdt, det är nämnda två omständigheter, hvilka *Om beredande af ålderoms- understöd åt barnmorskor.* gjort, att utskottet ansett sig böra afstyrka frågan. Med fullt erkännande af den ytterliga omsorg och det förtjenstfulla arbete, som i frågan blifvit nedlagda, anhåller jag om bifall till utskottets förslag. (Forts.)

Herr Almén: Lika med åtskilliga af de föregående talarne finner jag motiveringen för afslag något underhålligt, särskildt med hänsyn dertill, att detta är en proposition, framkallad genom Riksdagens egen begäran. Utskottet säger på sid. 8, då det öfvergår till sin korta motivering af det hela, att utskottet »trott, att, då frågan nu efter verkställd utredning föreligger till afgörande, noga bör tillses och öfvervägas, huru vida ifrågavarande ändamål verkligen är af beskaffenhet att böra af staten understödjas samt huru vida bidrag dertill från det allmännas sida är af verkligt behof påkalladt». Ja väl, men det synes mig vara väl sent för Riksdagen att först nu börja tänka på detta. Hufvudfrågan, principen borde den hafva tänkt på förut.

Den siste talaren erinrade om, att, då frågan väcktes i denna kammare, endast en ledamot yttrade sig, hvarefter förslaget antogs. Deri kan jag icke finna något skäl för det antagandet, att Riksdagen skulle handlat lättsinnigt. Tvärtom tror jag, att Riksdagen ansåg frågan så naturlig och billig, äfven hvad angår principen, att den utan vidare diskussion antog förslaget om skrifvelsen. — Han nämnde äfven, att inom Andra Kammaren förefunnos betänkligheter, huru man skulle gå till väga, och att frågan der slutligen afgjordes genom votering med — jag vill minnas han sade — 134 röster för och 62 mot skrifvelses aflåtande. Således en mycket stor majoritet. Och icke kan det sägas — då en lång diskussion och sedan votering egde rum — att frågan der behandlades alltför hastigt. För öfrigt vänder jag mig till en hvar i kammaren med den frågan: vet icke Riksdagen, när den beslutar en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående en utredning, hvad detta innebär? Jag tror, att så måste hafva varit fallet äfven här, och att Riksdagens beslut — det må nu hafva fattats för åtskilliga år sedan — bort respekteras äfven af utskottet.

Det är icke så, att utskottet behöfver obetingadt underskrifva hvad Riksdagen föreslagit, men att komma med det påståendet, att det endast varit fråga om en utredning, och att man därför i dag kan göra hvad man vill, synes mig vara att ställa Riksdagens eget anseende på spel. Ty har Riksdagen godkänt principerna, påfordrat en utredning, som den föregående talaren betecknade såsom mycket väl hopkommen, då frågas: hvarför har Riksdagen öfvergifvit sin ståndpunkt? Hvarför besvara Kongl. Maj:t och myndigheter med en tålamspröfvande och arbetskräfvande samt med ekonomisk uppoffring förenad utredning, som Riksdagen sedan utan vidare förkastar? Utskottet må hafva

Om beredande af ålderdomsunderstöd åt barnmorskor.

(Forts.)

sin åsigt för sig, så synes mig, att respekten för Riksdagens förra beslut bort betinga en vidlyftigare motivering och om möjligt äfven ett förordande af Kongl. Maj:ts proposition, då denna var grundad på Riksdagens skrifvelse och man erkänner utredningen vara god och bidragen föga betungande för kommunerna.

Man kan säga, att efter det förra beslutets fattande hafva nya skäl för afslag inträffat, hvilka då icke voro kända. Ja, skulle så hafva varit fallet, skulle jag erkänna detta såsom varande af betydelse. Men jag frågar, om icke tvärtom sedan 1888 mycket inträffat, som talar för bifall till propositionen.

Här har länge ordats om införande af allmän ålderdomsförsäkring för yrkesarbetare och andra. Jag frågar: om Riksdagen anser sig skyldig att sörja för arbetarne i allmänhet, har icke Riksdagen då också skyldighet att bidraga till pensionering af en så aktningvärd corps som barnmorskornas, en corps, som från hälsovårdens synpunkt är nödvändig, en corps, som förtjenstfullt fullgör sin oftast tunga skyldighet. Barnmorskorna äro i sanning mera i behof af understöd än yrkesarbetare. Att de äro qvinnor utgör icke något skäl till att neka dem understöd. Derom är jag ense med föregående talare.

Utskottet säger vidare: att »såvidt frågan gäller att bereda ålderdomsförsörjning åt barnmorskor, anställda af kommunerna, anser utskottet denna angelägenhet vara en kommunernas egen, som lämpligast bör af dem sjelfva ombesörjas». Ja väl, mycket kan man tala om kommunernas skyldigheter, men man bör icke frånse frågans praktiska sida och att det är otillräckligt sörjdt för barnmorskornas ålderdom i detta nu; och förkastas detta förslag, lär det icke blifva bättre förr än i en aflägsen framtid. Erkänner man åter, att barnmorskorna behöfva understöd, är det icke skäl att förvänta sådan genom kommunernas bidrag. Må vara att de ofta lemna bidrag, men de underlåta det också ofta, och barnmorskorna motse därför sin ålderdom med stort bekymmer.

Utskottet talar också om faran af att ett bifall till förslaget skulle kunna framkalla dylika anspråk från enskilde läkare, tandläkare, apotekare o. s. v. Att fara finnes för att anspråk skola framställas, vill jag icke förneka, men det finnes icke någon fara för, att de skola bifallas. Jag tror, att man icke behöfver vara så synnerligen rädd för sådana anspråk; komma de fram, nog veta både kommunerna och Riksdagen medlen för att afslå dem.

Hvad utskottet yttrar om att ålägga kommunerna beskattning, då de äro hänvisade till egen sjelfstyrelse, vill jag lemna derhän såsom principiellt skäl för afslag, men sjelfstyrelsen har en annan vacker uppgift, och det är sparsamheten, som då åberopas såsom skäl för nekande af understöd, äfven der sådant behöfves. Nu är det visserligen ålagdt för kommunerna att hålla barnmorskor, men när man vill genomföra detta, svaras, att medel saknas. När man vidare frågar: hur reda sig kommunerna

utan barnmorskor, så svaras: jo, de anlita andra kommuners barnmorskor och privat praktiserande. Blir det åter fråga om ålderdomsförsörjning åt dessa eller kommunernas barnmorskor, då hafva kommunerna icke några medel härtill. Således är äfven härutinnan ett skäl att bifalla förslaget, eljest blir barnmorskornas ställning icke bättre, och den borde dock förbättras, ty den är icke tillfredsställande som den nu är.

Den siste talaren använde två hufvudargument för sitt yrkande om afslag. Det ena var, att kommunerna skulle åläggas dessa utgifter utan att blifva hörda. Det finnes dock äfven andra områden, der utgifter åläggas dem utan att de blifva hörda. Jag anser mig endast böra erinra derom, att, hvad speciellt barnmorskorna beträffar, kommunerna äro ålagda att hålla barnmorskor, men man kan icke förmå alla att fullgöra detta åliggande. Samma åliggande kan jemföras med kommunernas skyldighet att anställa skollärare, hvilka bereds ålderdomsunderstöd.

Vidare sade talaren, att ett viktigt skäl för afslag vore, att man genom förslaget antagande skulle kunna komma att bereda pensioner för enskilda praktiserande. Ja, enskilda praktiserande må de väl gerna kallas, då de icke äro anställda med afföring från kommunerna, men jag vill erinra om den skyldighet, som åligger barnmorskor och läkare, den att aldrig neka sin hjälp, der nöden påkallar. Är nöden framme för en barnaföderska, får icke barnmorskans utan laga skäl undandraga henne sin hjälp. Hon är visserligen enskildt praktiserande, men är dock bunden vid ganska tunga förpligtelser. Om hon då kunde på ålderdomen beredas pension, utan att det blefve alltför betungande för kommunen, kan jag icke deri finna något skäl för afslag.

Slutligen kommer utskottet derhän, att det ser efter, om det finnes något verkligt behof af statens medverkan för ifrågavarande ändamål. Utskottet finner då, att antalet praktiserande barnmorskor är 2,470, af hvilka 1,463 äro gifta och således »i någon mån af sina män försörjda». Detta »i någon mån» är ett kryphål för afslag, ty icke är hvarje gift qvinna försörjd; hon råkar ofta i större nöd efter giftermålet än förut. Icke få vi stryka pensionering såsom obehöflig åt barnmorskorna, därför att de äro gifta. Vidare torde väl många af dem blifva enkor och då icke hafva någon nytta af mannens arbetsförtjenst. Vi kunna emellertid icke anse dessa gifta barnmorskor såsom hafvande en för nöd trygghad ålderdom. Jag vill icke mycket uppehålla mig vid denna fråga då min öfvertygelse är den, att en hvar i denna kammare måste erkänna, att med barnmorskornas understöd på ålderdomen är illa bestämdt i vårt land. Många få sitt understöd i form af fattigunderstöd. Att detta skall kännas betungande, är gifvet, och det borde kunna undvikas. Då de ifrågasatta bidragen icke äro för kommunen betungande, och äfven innebära en besparing för kommunen i så mätto, att den slipper lemna

Om beredande af ålderdomsunderstöd åt barnmorskor.
(Forts.)

Om beredande af ålderdoms-understöd åt barnmorskor.

(Forts.)

bidrag från fattigvården för barnmorskornas understöd, så synes mig äfven deri ligga ett skäl för bifall. Då nu onekligen barnmorskorna besörja en ytterst vigtig uppgift i samhället, då vidare i många kommuner är brist på barnmorskor; då slutligen anspråken på barnmorskornas verksamhet nu för tiden måste ställas vida högre än förr, och då det, för att dessa anspråk skola kunna uppfyllas, icke blott fordras undervisning under den korta tid, staten bekostar sådan, utan äfven nödiga förkunskaper, följer häraf, att barnmorskornas ställning bör förbättras. Då vidare månget barn dör af brist på nödigt förlossningsbiträde, och icke få mödrar dö, och många flera blifva sjukliga under åratat, eller under hela lifvet, allt på grund af okunnigt förlossningsbiträde, då frågar jag: borde man icke söka råda bot på detta onda, och någon bättre bot vet jag icke, än den att skaffa barnmorskorna understöd på deras ålderdom. Då det för öfrigt är bestyrkt af föregående talare, att utredningen är fullt tillfredsställande, och då slutligen Riksdagen äfven godkänt principen, att barnmorskorna böra hafva pension på ålderdomen, och att staten bör dertill bidraga, så tillåter jag mig, på dessa ganska giltiga skäl, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare derpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—46;

Nej—55.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 27 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronan tillhöriga halfva gården n:o 71 med halfva tomten n:o 127 a inom kvarteret Stor- och Vretroten m. m. i Arboga, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 27 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 60, 61, 73 och 77 regeringsformen. *Ifrågasatt ändring af §§ 60, 61, 73 och 77 regeringsformen.*

Herr af Burén: Utan att vilja framställa något yrkande, vill jag dock uttala mina sympatier för den del af motionen, som innehåller förslag till ändring af 60 § regeringsformen, lydande sålunda: Afgift, hvilken af Riksdagen pålagts näring för bekostandet af anstalter eller åtgärder till näringens främjande, må, äfven om afgiften ingår till statsverket, endast få för det med afgiften åsyftade ändamålet användas.» Man skulle genom en sådan förändring icke behöfva riskera, att en motion utan att sönderdelas icke kan remitteras till utskott derför att man föreslagit t. ex. en exporttull att användas uteslutande till skogsskötselns befrämjande, hvilket jag tror vara en hufvudsaklig anledning till att den stora skogsfrågan vid denna riksdag föll. Om en sådan bestämmelse hade funnits, hade sannolikt denna motion i sin helhet remitterats till ett utskott, som då också kunnat afgöra motionen i sin helhet.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets nedannämnda, den 27 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtanden: n:o 17, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 62 och 69 regeringsformen samt § 65 riksdagsordningen, och n:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 53, 69, 87, 105, 106 och 107 regeringsformen, §§ 37, 38, 39, 42, 43, 48 och 57 riksdagsordningen samt § 2 tryckfrihetsförordningen, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 27 och 30 nästlidne april bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af väckta motioner om ändring i 15 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884.

Ifrågasatt utsträckning af tiden, inom hvilken patenterad uppfinning skall bringas till utöfning.

Punkten 1.

Herr Lundström: Då de skäl, som motionärerna anfört för sina förslag, synas mig goda, talande och kraftiga, har jag inom utskottet icke kunnat annat än anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till en af dessa motioner. Det torde icke kunna bestridas, att stora svårigheter oftast uppstå för patentinnehafvare, då de inom så kort tid, som för närvarande är stadgad, skola nödgas bringa den patenterade uppfinningen till utöfning, och att dessa svårigheter vanligen äro desto större, ju viktigare uppfinningen är och ju större omfattning densamma har. Detta föranleder naturligtvis också, att patentegare icke sällan helt och hållet måste gå miste om sin uppfinning. Såsom synes af utskottets betänkande, hafva från flera håll åtskilliga betänkligheter anförts mot en sådan utsträckt tid för utöfningstvangen, och jag medgifver gerna befogenheten af en och annan af dessa betänkligheter, men tror icke, att de äro så afsevärda, att icke tiden för utöfningstvangen utan olägenhet kunde utsträckas ett eller annat år, så mycket hellre, som jag är öfvertygad om, att uppfinnarne i allmänhet hafva fullt lika stort intresse att få den patenterade uppfinningen utöfvad, som någonsin allmänheten kan hafva. Äfvenså har kommerskollegium tillstyrkt en utsträckning af denna tid till den af herr Stridsberg föreslagna tiden, nemligen fem år, och därför har jag också inom utskottet tillstyrkt herr Stridsbergs motion. Då emellertid frågan så nyligen som för ett par år sedan varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, föreställer jag mig, att kammaren icke vill bifalla någon af motionerna, och vill därför icke göra något yrkande, utan har endast velat uttala mina sympatier för förslaget.

Herr Stridsberg: Sedan jag inlemnade denna motion vid riksdagens början, har jag erfarit, att kongl. patentbyrån ämnar inkomma till Kongl. Maj:t med förslag i syfte att förbättra ställningen för uppfinnare, och då mot utskottets afstyrkande nu det icke är någon sannolikhet att få någon ändring, så ämnar jag icke yrka bifall till min motion.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 27 och 30 sistlidne april bordlagda utlåtande n:o 6

i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärder till skydd för jordbruket mot skada af s. k. canadahjortar i Södermanlands län, bifölls utskottets hemställan.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Vidare hemställde herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen måtte få nedtagas.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande n:o 21, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 41 om vissa förändringar i gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin m. m.

Upplästes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 36, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts till Riksdagen gjorda framställningar dels angående godkännande af grunder för blindundervisningens ordnande, dels ock om anslag till förskola för blinda i Vexjö samt till uppförande af en byggnad för förskola för blinda å Tomtebodå m. m.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse till Konungen:

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående Vermlands och Gotlands läns skiljande från Svea hofrätts och förläggande under Göta hofrätts domvärjo m. m.;

n:o 38, i anledning af justitieombudsmannens framställning om fullständigande och förtydligande af gällande bestämmelser rörande verkställighet af frihetsstraff;

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående kyrkovärdars tillsättande för viss tid;

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående hvad till fast egendom är att hänföra samt

lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom;

n:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889;

n:o 42, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande utseende af rättens ombudsman i konkurs;

n:o 43, i anledning af väckt motion om fjerdingmäns tillsättande och aflönande;

n:o 44, i anledning af justitieombudsmannens framställning om tillägg till lagen angående lösdrifvares behandling den 12 juni 1885;

n:o 45, i anledning af justitieombudsmannens framställning rörande upphäfvande af forum privilegium för utländska adelsmän, som i riket inkommit;

n:o 46, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder till förekommande af obehörigt bruk af sådana inteckningar, som, enligt 23 § i förordningen angående inteckning i fast egendom, må utan uppvisande af inteckningshandlingen dödas; samt

n:o 47, i anledning af dels väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om den legala annonseringen, dels ock väckta motioner angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom.

Vid föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 2 i denna månad bordlagda memorial n:o 6, angående anvisande af ersättning till utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i memorialet hemställt.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 44 och Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtanden n:is 10—12.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tager mig friheten föreslå, att de i dag första gången bordlagda ärenden måtte uppföras först å föredragningslistan till nästa plenum, och vidare att de i dag andra gången bordlagda ärenden måtte uppföras å föredragningslistan efter de förut två gånger

Fredagen den 3 Maj.

bordlagda ärendena, med iakttagande af den ordning, att sist å föredragningslistan uppföres lagutskottets betänkande n:o 44, i anledning af återremiss från Andra Kammaren af utlåtandet n:o 26 angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagten behof m. m.

Denna hemställan bifölls.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 3,09 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
